MASARYKOVA UNIVERZITA

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Kázeň na našich základních školách

Diplomová práce

Brno 2009

Vedoucí práce:
PhDr. Hana Filová, Ph. D.

Vypracovala:
Romana Rybová

Tímto bych chtěla poděkovat paní PhDr. Haně FILOVÉ, Ph. D. za vedení, odborné znalosti a trpělivost, které mi v průběhu zpracovávání diplomové práce poskytovala. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a všem nejmenovaným, kteří mi pomáhali a poskytovali mi oporu během psaní diplomové práce.

Brno 2009
Romana RYBOVÁ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen literaturu a literární prameny uvedené v seznamu.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

……

Romana Rybová

Obsah

Úvod *5*
I. TEORETICKÁ ČÁST *6*
1. Řízení třídy 7
1.1 Jak vést svoji třídu 7
1.2 Osobnost učitele, jeho dovednosti a autorita 10
1.3 Komunikace učitele se žáky 13
2. Kázeň ve třídě 15
2.1 Obecná charakteristika kázně a její vymezení 16
2.2 Kázeňské problémy na ZŠ 18
2.3 Nejběžnější příčiny kázeňských problémů 24
2.4 Prevence rušivého chování ve třídě 26
2.5 Jak řešit rušivé chování, když už k němu dojde 27
2.6 Techniky řešení problémů 30
2. 7 Otázky kázně v kurikulu základní školy (RVP ZV) 32
II. EMPIRICKÁ ČÁST *36*
1. Charakteristika zkoumaného problému 37
2. Cíl a hypotézy výzkumného šetření 37
3. Popis výzkumného vzorku 38
4. Charakteristika použitých metod 39
5. Výsledky výzkumu 41
6. Vyhodnocení dotazníků 41
8. Využití v praxi 75
Závěr 76
Resumé 77
Použitá literatura 78

Úvod

Dá se říct, že nekázeň je problémem dnešní doby? Je chování dětí stále horší nebo tomu tak bylo i v minulosti? Je otázkou, zda chování v době minulé není jen legendou. Nejspíše je pravda, že děti vždy zlobily a dospělí si na ně vždy stěžovali. Musíme brát v úvahu, že posun doby nezbytně přináší také jiné způsoby chování; zdá se však, že lidé se v průběhu dějin v podstatě nemění. Co se mění, je úroveň vědy, techniky a jiných objevů, které ovlivňují chování člověka a jeho postoje. Pro dnešní mládež prakticky neexistují žádná tabu. Díky dnešní společnosti mají ke všemu přístup a nic pro ně není problém. Možná díky tomu se děti stávají bezohlednými, sobeckými, zlými a sebestřednými jedinci. Proto má role nás učitelů obrovský význam. Obzvláště na prvním stupni základní školy, kde děti ke svému učiteli vzhlíží a snaží se mu podobat.

Je pravdou, že kázeňská situace na dnešních školách je mnohdy katastrofální. Proto se touto problematikou začala zabývat spousta autorů a odborníků, kteří radí učitelům, jak tyto problémy řešit. Proč se i přes to nedaří nekázeň ze škol odstranit? Důvodem může být i to, že mnoho učitelů si sama sobě nepřizná, že má problém s kázní ve své třídě, případně nemají odvahu tyto problémové situace řešit, jiným se možná ani nechce. Chodí do školy jen proto, aby si odbyli své hodiny. Nekázeň je brána tak, že ke škole prostě patří.

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma kázně.

Cílem mé práce je s pomocí dostupné odborné literatury analyzovat otázky nekázně na základní škole jako problém, který se dá i přes všechna úskalí, řešit. Prostřednictvím výzkumného šetření v praktické části diplomové práce jsem se snažila zjistit, jak se na nekázeň ve třídě dívají děti a jak projevy nevhodného chování většinou řeší učitelé.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Řízení třídy

Petty (1996, s. 76) uvádí, že dobré vztahy učitele a žáka jsou založeny na vzájemném respektu. Samozřejmě to chvíli trvá, než tento vyvážený vztah vznikne, ale pokud se to opravdu povede, má učitel i žák vyhráno.

1.1 Jak vést svoji třídu

Způsoby chování žáků a udržení kázně ve třídě často souvisí s tím, jak řídí učitel výchovnou práci ve třídě. Marvin Pasch (1998, s. 322) uvádí, že existují tři tradiční přístupy k řízení třídy.

První tradice: filosofie zdravého rozumu

Dříve se předávaly znalosti o řízení třídy jen ústně, spíše jako rady kolegům. Málokdy se tyto rady vyskytly v písemné podobě. Pravidla opírající se o zdravý rozum se však osvědčila jen v některých případech. Proto u tradice zdravého rozumu najdeme dvě závažná omezení. Hlavním je, že důvody proč byly některé přístupy úspěšnější než jiné, zůstaly neprozkoumány, a proto nebyla možnost je revidovat, vylepšovat či ověřovat. Díky tomu nezaznamenaly žádný vývoj k větší efektivitě.

Za druhé neexistovala praktická možnost, zda konkrétní učitel bude mít z aplikace nějakého pravidla „zdravého rozumu“ užitek.

Tato skutečnost výrazně omezuje využitelnost tohoto přístupu.

Druhá tradice: behaviorismus

Myšlenkou behaviorismu je, že budoucí chování člověka je určováno následky, které mělo jeho chován v minulosti. Vychází z behaviorální teorie učení B. F. Skinnera. Spočívá vlastně v tom, že někteří učitelé používají jako pomoc ve své práci odměny. Pokud se žákovi něco povede, dostane za svou práci odměnu, která může mít různé podoby. Od obrázků, po žetony, diplomy, až sladkosti. Pokud se žák nechová podle pravidel, může mu být odměna odňata, tedy následuje trest.

Učitel se může se žáky domluvit také pomocí smlouvy. Smlouvu sestavují obě strany. Na základě splnění náležitostí uvedených ve smlouvě, dostane žák odměnu, která byla také dohodnuta předem.
Pro děti je mnohdy odměnou pouze úsměv učitele či povzbudivé gesto. Učitelovo uznání ponouká žáky k dobrému chování. Lze říci, že kladné ocenění dobrého chování je pro žáky motivací.

Třetí tradice: humanismus

Humanistická tradice se ve školách začala užívat v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. *„Humanisté usilují o vytvoření školního prostředí, v němž je položen důraz na jasnou a efektivní komunikaci, společnou zodpovědnost, řešení konfliktů, rozvoj sebeovládání žáků a na úsilí o naplňování jejich potřeb.“* (Pasch 1998, s. 327). Podle humanistů je důležité vytvářet podmínky pro citový růst a vývoj dítěte. V těchto třídách vystupuje učitel jako rádce nebo průvodce.
Jsou dva základní humanistické programy. *Spolupráce prostřednictvím komunikace (cooperation through communication,* Ginott, 1972) je prvním programem, který zdůrazňuje význam komunikace ve třídě.
Druhý program, *terapie realitou (reality therapy,* Glasser, 1969), podtrhuje úlohu osobních rozhovorů a skupinových setkání při vytváření vhodného prostředí pro učení.

Správným řízením třídy může učitel ovlivnit pozornost žáků, která je nezbytná pro správné plnění vyučovacího procesu. Pozornost žáků ovlivňuje několik faktorů, které závisí na učiteli. Pedagog by měl být schopen žáky zaměstnat po celou dobu výuky.

James S. Cangelosi (2006, s. 29) na základě některých výzkumů uvádí, že se žáci podílejí na učebních činnostech pouze polovinu času, jenž byl pro tyto činnosti vymezen. Zkrácení přechodových časů na minimum podle něj nabídne více vymezeného času na pracovní činnosti a je také důležité pro organizaci. Žáci by se teoreticky měli více zapojovat do výuky.

Co stojí za faktem, že žáci stráví neúměrnou část školní doby neúčastí na učebních činnostech nebo přechody mezi nimi? Nebylo by pro žáky lepší věnovat se učebním činnostem po většinu času, kdy jsou ve škole?
Některé zprávy uvádějí, že by pomohlo prodloužit školní rok nebo školní den. Jiné jsou toho názoru, že správnou přípravou a organizací lze čas věnovaný pracovním činnostem prodloužit.

Marvin Pasch (1998, s. 342) uvádí, že pořádek ve třídě může být ovlivněn tím, v jaké blízkosti žáci v určité chvíli vnímají svého učitele. Jones (1979), kterého Pasch zmiňuje, vyvinul program, díky kterému se učitelům podaří snížit procento nevyužitého vyučovacího času. Jones zastává názor, že je dobré využít kontaktu očí, výrazu tváře, gest,… Žáci musí pocítit, že učebna je místem, kde se pracuje. Tyto metody jsou efektivní pro prevenci rušivého chování ve třídě.

Geoffrey Petty (1996, s. 76) zase zastává názor, že pro správné a pro učitele výhodné vedení třídy je důležitý vztah učitele se žákem. Tyto vztahy by měly být založeny na vzájemném respektu. Žáci obdivují učitele za jeho učitelské schopnosti a učitel naopak žáky za jejich schopnosti studijní.
Autor se také zabývá otázkou organizace ve třídě. Radí učitelům, aby se řídili těmito pravidly:

- Vytvořte si svá pravidla, která si důsledně promyslete a důsledně je prosazujte.
- Dostavte se do třídy jako první. Měl byste být přesvědčen o tom, zda máte vše, co na vyučování potřebujete.
- Je velmi důležité získat si klid ve třídě. Pokud to pracovní okolnosti vyžadují, na zachování klidu trvejte.
- Pro vytvoření atmosféry pro vyučovací hodinu je důležitých prvních pět minut. Začněte energicky, pokud chcete postavit na nohy zlenivělou třídy. A naopak tiše, když potřebujete zklidnit třídu hlučnou.
- Učitel musí být stále ve střehu. Mít dokonalý přehled o třídě. Jak se říká „mít oči i v zadu‘‘.

1.2 Osobnost učitele, jeho dovednosti a autorita

Je bez pochyb, že učitel působí svou osobností na žáky. Obzvláště na prvním stupni ZŠ je učitel pro svou třídu jakýmsi vzorem. Je důležité, aby si to učitel uvědomoval a choval se podle toho.

Odborníci zjistili, že učitelův příklad má obrovský vliv na klima třídy.

Pokud učitel očekává od žáků, že se budou chovat civilizovaně, neměl by on ztrácet nervy a urážet děti sarkastickými poznámkami.

Pokud učitel chce, aby určitá činnost byla pro žáky zajímavá, musí i on o ní mluvit se zájmem.

Učitel by měl být rozvinutou a vyrovnanou osobností. Díky tomu se stává žákům přirozenou autoritou.

C. R. Rogers (1998) a další psychologové zkoumali vliv učitelova chování na žáky. Zjistili, že nejlepších učebních výsledků dosáhli ti žáci, jejichž učitelé vystupovali přirozeně ve svých projevech a na nic si nehráli.

Bláha a Šebek zjistili něco podobného. Podle nich si děti nejvíce cení dospělých, kteří jsou opravdoví, poctiví, spolehliví, upřímní,…

Ondráček (2003, s. 52) uvádí několik bodů, které vyjadřují vnitřní stabilitu a sebejistotu učitele:

- přistupovat k žákovi s respektem;
- komunikovat v osobní formě;
- opírat se o vlastní myšlenky, nebát se vyjadřovat své pocity;
- zajímat se o žáka, o jeho svět;
- požadovat od žáka odpovědnost za podíl na výuce;
- zaměřit se na to, co se žákovi daří, ne jen hodnotit jeho chyby;
- požadovat, aby žák projevoval svůj vlastní názor.

Při vyučování není důležité jen to, co učitel dělá, ale také jak to dělá. Měl by především v dětech vzbudit zájem o výuku. Proto jsou důležitá gesta a mimika, kterou používá. Když pedagog učí bez zájmu, neprobudí zájem ani v dětech.

Podle Kyriacou (1996, s. 20) musí mít učitel také určité pedagogické dovednosti. Tyto dovednosti by měly podporovat žákovo učení. Učitel musí mít poznatky týkající se kurikula, svého oboru, vyučovacích metod a prostředků. Měl by být schopen pedagogicky rozhodovat, a to jak v problémových situacích, tak ve věcech, které se týkají příprav na výuku. Všechny tyto dovednosti musí napomáhat k plnění výukových cílů.

Autor vybral tyto základní pedagogické schopnosti, díky kterým se žáci lépe učí:

- plánování a příprava;
- realizace vyučovací jednotky;
- řízení vyučovací jednotky;
- klima třídy;
- kázeň;
- hodnocení prospěchu žáků;
- reflexe vlastní práce a evaluace.

E. C. Wragg (1988) zdůrazňuje, aby se hodnotily především tyto učitelské dovednosti: příprava a plánování, řízení třídy, komunikační dovednosti, činnost žáků, hodnocení činnosti žáků a vedení záznamů o jejich prospěchu, znalost předmětů a vztahy se žáky. Oba autoři se v podstatě shodují.

Autorita učitele

Je bez pochyb, že dobré vztahy mezi učitelem a jeho žáky jsou založeny na vzájemném respektu.

Učitel by se měl snažit, aby děti pochopily, že jeho autorita je nepostradatelná už jen z toho důvodu, aby se něčemu naučili. Žák začne učitelovu autoritu uznávat teprve tehdy, až ji bude učitel uplatňovat s jistotou (Petty 1996, s. 76).

Pedagog by měl po třídě kráčet sebejistým krokem, musí být patrné, že je schopný skupinu ovládat. Učitel by se měl snažit působit sebevědomě a klidně. Měl by klamat svým tělem. Žáci by měli mít jasno, kdo je pánem situace, a to i když tomu tak není.

Podle Pettyho (1996) je formální autorita udržována i neverbálně. Učitel by měl stát rovně, uvolněně, měl by se dívat žákům přímo do očí, jeho hlas by měl být sebevědomý. Žák musí z učitelova chování pochopit, že pokud mu učitel dá nějaký pokyn, měl by jej splnit.

Petty radí učitelům, že pokud dávají nějaké instrukce, jejich účinnost se nezvýší křikem, ale dodržováním tří následujících zásad:

- Těsná blízkost – čím blíže k dítěti stojíte, tím je vyšší účinek, a to především pokud vniknete do žákova osobního prostoru (psychologicky problematické doporučení).
- Kontakt očima – pokud mluvíte, měl byste se dívat žákovi do očí.
- Položení otázky – žákovu pozornost upoutáte pokud mu položíte otázku přímo.

Pro učitele není dobré pokud sedí za stolem. Je lepší, když prochází mezi lavicemi a navazuje s dětmi oční kontakt. Formální autorita je dobrá věc, ale pokud má učitel s žáky dobré a férové vztahy napomáhá to udržení kázně mnohem více. V tomto případě už jde o osobní autoritu. Pedagog si získává respekt tím, že je dobrým učitelem.

Zde je několik rad, jak se takovým učitelem stát:

- Učitel by měl projevovat zájem o každého žáka.
- Učitel by měl žáky oslovovat jejich jmény.
- Učitel by měl žákům projevovat zdvořilou úctu.
- Učitel by nikdy neměl nikoho zesměšňovat.
- Učitel by měl mít ke svému povolání profesionální přístup, tzn. měl by chodit upraven, pečlivě si plánovat vyučovací hodiny, měl by začínat vyučování včas.

Většina těchto pravidel je v podstatě jen projevováním zájmu o žáky. Pokud se učiteli podaří vytvořit si s žáky dobré vztahy, bude jeho práce jednodušší, ale také zábavnější.

1.3 Komunikace učitele se žáky

Z pedagogického hlediska je komunikace důležitým nástrojem ve výkonu učitelské profese. Dá se říct, že jedním z nejdůležitějších.

Podle Ondráčka (2003, s. 50) je za pozitivní komunikaci označován sociální kontakt, při kterém zúčastněné osoby:

- mohou beze strachu a svobodně vyjadřovat své pocity, myšlenky a zkušenosti;
- jedinci si navzájem naslouchají;
- snaží se pochopit názory a postoje druhého;
- navzájem se nehodnotí ani nesrovnávají.

V první řadě by měl učitel používat popisný jazyk místo jazyka posuzujícího. Děti se lépe cítí s učiteli, kteří popisný jazyk používají. Nemají rády, když je neustále někdo posuzuje. Při popisném vyjadřování vykresluje pedagog situaci, pocity, postoje…Díky tomu v sobě skrývá popisný jazyk více informací než posuzující. Navíc by žáci měli mít pocit, že když učitel mluví, skutečně jim něco sděluje. Učitel musí moudře volit slova. Slova by měla být na takové úrovni, které žáci rozumějí.

Neměl by zapomínat ani na řeč těla. Je důležité, aby učitel dal jasně najevo, s kterým z žáků mluví. Nejlepší je přijít k problémovému žákovi, podívat se mu zpříma do očí a říct mu své přání. Dát mu tím najevo, že to myslí naprosto vážně. Nejdůležitější je, aby řeč těla říkala to samé jako slova. Učitel by neměl například psát na tabuli a přitom okřikovat žáky, kteří hlučí. V hlase učitelky také nesmí být slyšet nervozita. Když učitel začíná mluvit, je pro něj výhodné, když mluví k pozorným posluchačům.

Má–li být komunikace užitečná, musí být oboustranná. Učitel by měl být schopný přijímat sdělení také od žáků. Pro učitele je výhodnější vést dialog než monolog, protože mu budou děti snáze naslouchat a mohou se zapojit. Když učitel naslouchá žákům je to pro něj dobrá příležitost se o nich něco dozvědět, např. čemu rozumí nebo nerozumí, jaké mají hodnoty.

Učitelé neustále podstupují riziko, že jejich sdělení nebudou někteří žáci rozumět. Toto může vést k nespolupracujícímu chování.

Klima třídy

Učitel by si měl uvědomovat, že má svůj podíl na kvalitě klimatu třídy. Toto klima může mít totiž pozitivní vliv na učení dětí. Ideální klima třídy by mělo být takové, ve kterém se žáci cítí dobře, uvolněně, dosahují výkonů, které jsou pro ně optimální. Žáci se ve třídě cítí prostě a jednoduše dobře.

Podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 107) je klima třídy označováno jako…„s*ociálně psychologická proměnná, představující dlouhodobější sociálně emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy na události ve třídě. Rozlišuje se klima aktuální a klima preferované, které si žáci přejí.“*

Klima třídy, které učitel navodí, může mít zásadní vliv na proces učení dětí. Správné klima pomáhá procesu učení a udržení kázně v podstatě tím, že vytváří a udržuje kladné postoje žáků k výuce.

Cangelosi (2006, s. 65) uvádí, že žáci se lépe zapojí do učební činnosti, když ve třídě

1. panuje podnikatelská atmosféra;
2. přechodové časy jsou minimální, takže žáci neustále pracují;
3. žáci nemají pocit, že by se mohli ztrapnit, nebo že je bude někdo tyranizovat;
4. jsou jasně stanovené požadavky na chování dětí.

Učitel může využít nového školního roku nebo pololetí k vytvoření takového klimatu třídy, které bude děti povzbuzovat k zapojení do učební činnosti a ke spolupráci.

2. Kázeň ve třídě

Každá třída na škole je svým způsobem jedinečná. Proto se liší také úrovní kázně. Je také důležité brát v úvahu, že nelze srovnávat kázeň v první a v páté třídě ZŠ. V pátém ročníku jsou už žáci jinak vyspělí a mají jiný pojem o mravním chování.

Zajistit kázeň ve třídě není nic jednoduchého. Učitel musí brát v úvahu, že má ve třídě žáky s mnoha povahovými vlastnostmi, temperamentem, zvyklostmi a návyky z domova. Proces vytváření pravidel, se kterými se žáci sžijí a řídí se jimi, potřebuje hodně času a trpělivosti.

Výchova ve škole byla bohužel dlouho považována za druhořadou a škola jako instituce ji přesouvala spíše na rodinu. Potvrdilo se však, že tvoří nedílnou součást vzdělávacího procesu; těžko můžeme očekávat skvělé studijní výsledky žáků, když ve třídě neplatí žádná pravidla a pozornost dětí je směřována jiným směrem než studijním.

Stanislav Bendl ve svém článku *Proč se učitelé ZŠ bojí přiznat nekázeň svých žáků?* (2006) konstatuje poněkud problematický fakt, že pro české učitele je ukázněnost považována skutečně pouze za úkol, aby mohli dosáhnout nějakých výsledků ve vzdělávání (tj. nepovažují výchovné výsledky za součást kurikula).

Cangelosi uvádí (2006, s. 26), že cílem učitele je získat si žáky pro spolupráci. To je velmi těžké, protože každý žák (jak už bylo uvedeno výše) je jedinečná osobnost s mnohými charakterovými rysy. Co může být pro jednoho žáka motivující, jiného nemusí motivovat vůbec. Proto je důležité, aby učitel děti ve své třídě poznal a přizpůsobil jim své vyučovací a výchovné metody.

Podle Bendla (2006) mnoho učitelů prohlašuje, že s kázní na školách je to stále horší. Děti jsou více a více drzé a agresivní. Mnozí učitelé jdou ráno do školy se strachem, co se bude zase dít. U sběratelů těchto názorů to však takto není. Oni mají ve svých třídách výstavní kázeň. Proč je tomu tak? Proč se učitelé bojí přiznat nekázeň svých žáků? Přiznání neschopnosti kázeňsky zvládnout svou

třídu chápou učitelé jako ztrátu své učitelské cti a je pochopitelné, že nechtějí ztratit svoji prestiž a klesnout v očích svých kolegů.

Podle Geoffrey Pettyho (1996, s. 88) dávají žáci mnohdy přednost těm učitelům, kteří dokážou reagovat na projevy nekázně adekvátním způsobem a neváhají použít i rasantnějších prostředků. Autor uvádí, že pořádek ve třídě může učitel zavést propojením čtyř faktorů, kterými jsou>

- dobře uspořádané hodiny, které jsou efektivní;
- dobré organizační schopnosti učitele;
- dobré vztahy mezi učitelem a žáky;
- kázeň.

Je důležité, aby učitel dítěti naslouchal. I v konfliktní situaci by mu měl dát najevo, že ví, že žák je schopen problém vyřešit sám. Problém je třeba prodiskutovat, učitel může projevit svůj názor, ale určitě by jej neměl žákovi vnucovat. Z hlediska pozitivní výchovné perspektivy je pro žáka prospěšné, aby vyslovil také svůj názor. Důležité je, aby si žák uvědomil, že je stále pod kontrolou učitele, který sleduje, jak řešení problému proběhlo.

2.1 Obecná charakteristika kázně a její vymezení

Existuje mnoho definic kázně. Podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 105) kázeň znamená: *vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovaných úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority.*

V pedagogickém kontextu je kázeň chápána různými způsoby, např. jako jeden z cílů výchovy, jako prostředek k dosažení jiných cílů, ale také jako riskantní až nepřijatelný prostředek, ničící spontaneitu, tvořivost, individualitu žáka.

Ve škole se žáci řídí podle dvou kázeňských normativních nástrojů pro dodržování kázně. První z nich je školní řád, druhý jsou slovní pokyny učitelů, vedení školy a dospělých zaměstnanců. Dle Bendla (2004, s. 38) můžeme školní

kázeň definovat jako vědomé dodržování školního řádu a pravidel stanovených učiteli, popřípadě jinými zaměstnanci školy.
Školní kázeň je ošetřena také legislativně; např. školní docházky se týká ve Školském zákoně §34 (Sbírka zákonů č. 258/1996, částka 77).
S těmito materiály nebývají žáci přímo seznámeni, ale důležité informace z nich jsou zahrnuty ve školním řádu.

W. Ch. Bagley (1915, s. 10) preferuje tři základní funkce školní kázně:

- vytváření nezbytných podmínek pro školní práci;
- příprava žáků pro život ve společnosti dospělých;
- pěstování základních návyků sebeovládání.

V historickém kontextu se funkce kázně ve škole mění – např. podle Vladimíra Konvičky (1947) se žáci musí chovat ukázněně, řídit se nějakými pravidly a respektovat normy, aby nedošlo ve škole k úrazům a nepoškozoval se školní majetek. V těchto bodech se s Konvičkou shoduje Bendl (2004, s. 24), který uvádí, že uvnitř školy plní kázeň dva cíle:
(1) zajišťuje žákům a učitelům bezpečí a
(2) vytváří prostředí podporující učení.

Kyriacou (1996, s. 95) zastává názor, že vytváření pořádku ve třídě mnohem více souvisí s dovednostmi efektivně vyučovat, než s přístupem učitele k řešení nevhodného chování žáku. Pokud učitel plánuje činnosti tak, že jsou zajímavé a udržují pozornost žáků, nemusí učitel řešit kázeňské problémy. Nelze jinak než souhlasit s Kyriacou, že v podstatě je efektivní vyučování jádrem prosazování kázně.
Je však nutné poznamenat, že nežádoucí chování se čas od času vyskytne i v hodinách nejzkušenějších pedagogů.

2.2 Kázeňské problémy na ZŠ

Řešení kázeňských problémů je v poslední době dobře saturováno v zahraniční i české odborné literatuře (zřejmě pro svou aktuálnost vzbuzuje pozornost mnoha autorů). V překladu u nás vyšla publikace anglického univerzitní pedagoga Ch. Kyriacou *Řešení výchovných problémů ve škole* (2005). Je vhodné také zmínit prof. PhDr. Petra Ondráčka, který napsal svou knihu *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo ...* (2003), aby podpořil učitele v jejich nelehkém poslání. K vedení výchovy ve třídě se vyjadřuje také G. Petty (1997) a kolektiv autorů kolem M. Pasche (1998). Z českého prostředí lze jmenovat především S. Bendla (2004), P. Koláře (2005), či P. Říčana (1995).

V běžném životě školy se setkávají žáci i učitelé s řadou situací, které nejsou ve shodě s předepsanými normami. Mnoho z nich se řeší domluvou a jinými nenásilnými prostředky, ale vyskytují se i závažné problémy.

Záškoláctví

V Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 318) stojí, že *záškoláctví je jev, kdy žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů se nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov.*

Kyriacou (2005, s. 49) uvádí jako hlavní příčiny záškoláctví tyto problémy:

- hodiny jsou nezáživné;
- práce je pro žáka příliš těžká;
- atmosféra je příliš přísná;
- žáci si nerozuměli s učiteli;
- měli pocit, že je škola odmítá;
- škola jim věnovala málo pozornosti;
- docházelo k šikaně;
- chtěli trávit čas s kamarády nebo chtěli být sami;
- nevyhovovaly jim učební osnovy.

Z těchto bodů také vyplývá, čeho by se měl učitel vyvarovat. Základem je jednání s dětmi jako s rovnocennými partnery. Učitel musí připravovat hodiny tak, aby byly pro děti zajímavé a úkoly pro všechny splnitelné. Také je důležité klima třídy, popř. školy. Učitel by si měl všímat vztahů mezi dětmi a pokud dochází k častým rozkolům, měl by se snažit je urovnat, aby nedocházelo k šikaně.

Lhaní

Děti mohou lhát z nejrůznějších důvodů. Lhaní může být nástrojem, jak něčeho dosáhnout. Někdy si děti myslí, že je lepší a jednodušší použít lež než pravdu. Snaží se tak vyhnout konfrontaci s jinou osobou, nebo trestu.

Děti začnou lhát tehdy, když zjistí, že je pro ně lež přínosnější než pravda. Proto by měl učitel dbát na to, aby k takovým situacím nedocházelo. Např. když dítě něco provede a poté se přizná, měl by učitel ocenit jeho odvahu, a problém s ním vyřešit v klidu o samotě takovým způsobem, aby dítě nemělo pocit, že by pro něj bylo lepší, kdyby lhalo.

Krádeže

Žáci mohou krást z různých důvodů. Mnohdy je to jen ze zvědavosti a z pocitu vzrušení při krádeži. Jindy je příčinou, že dítě něco chce a nemá peníze na to, aby si to koupilo. Někdy stačí, že se chce dítě vyrovnat svým vrstevníkům nebo zapadnout do nějaké party. Tyto krádeže mohou být plánované a promyšlené.

Závažným problémem je kleptomanie, což je nutkavé kradení bez nějakých souvislostí a plánu.

Pokud dojde ke krádežím ve třídě, je to obrovský problém, protože se naruší celková důvěra mezi všemi žáky.

Agresivita

Podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 17) je agresivita *„tendence projevovat nepřátelství, ať už slovně nebo útočným činem. Tendence prosazovat sám sebe, své zájmy a cíle bezohledně, nemilosrdně až*

brutálně. Tendence ovládnout sociální skupinu, získat takové postavení, které umožňuje vnucovat jí určité názory, rozhodovat o její činnosti a osudu jednotlivých členů.“

Agresivitu můžeme denně vidět všude kolem nás. Lidé jsou agresivní v autobusech, obchodech, na pracovišti, na fotbalových zápasech. Možná díky tomu se stávají i děti více agresivními. Agresivní chování už se rozšiřuje i na základní školy. Objevují se negativní emoce, zloba, nenávist, odpor, netolerance, ztráta soucitu.

Tato dětská krutost je zvláštní. Děti páchají násilí bez pocitů hněvu či nenávisti a bez sadistického uspokojení, což znamená, že jde o nemotivované násilí.

Výsledky mnoha výzkumů prokázaly, že žáci se setkávají s těmito projevy agresivity u svých spolužáků:

- kopání do věcí okolo sebe;
- bití druhého spolužáka;
- kopání do spolužáka;
- zamykání žáků do místností, např. na WC nebo do šaten;
- přinucování vykonávat určité činnosti, které žák dělat nechtěl;
- sexuální násilí ze strany spolužáků přímo ve škole.

Proč se děti chovají agresivně? Jedním z důvodů je citová deprivace žáků. Mnohdy za tento stav může málo lásky ze strany rodičů. Tento stav u dětí vyvolává tendenci náhradního uspokojování potřeb. Zdrojem agrese může být i temperament žáka, který se uvolňuje k prosazení cílů. Výzkumy prokázali, že často jsou agresivní děti nejisté, zakomplexované, mající sníženou sebeúctu. Mnohdy jde o jedince odmítané skupinou, tedy izolované.

Jsou rozlišovány čtyři stupně agresivity:

1. agrese bez vnějších projevů, probíhá pouze v myšlení dítěte;
2. agrese, která se projevuje navenek, např. nadávky, výhrůžky;

3. agrese projevující se destruktivním chováním, např. bouchnutí dveřmi, rozbíjení předmětů;
4. fyzické napadení druhé osoby.

Ve školní třídě je na učiteli, aby dokázal uklidnit agresivitu dítěte. Ale především by se měl těmto situacím pokusit předcházet.
Pokud se učitel rozhodne potrestat agresora, měl by mu vysvětlit, co udělal špatně a proč ho vlastně trestá. Učitel by měl dětem poskytnout plnou podporu a pomoc při řešení konfliktu. Pedagog by měl jít dětem hlavně příkladem, protože alespoň na prvním stupni základní školy je schopen ještě děti nějak ovlivnit. Mnohdy si dítě osvojuje vzory učitelova chování a vystupování.
Přesto se někdy objevují i tak závažné formy agresivního chování, že jejich řešení přebírají jiné instituce (policie, výchovné ústavy, atd.)

Šikana (tzv. mobbing)

Podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 247) je šikana *fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání žáků obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď v dyádě, nebo ve skupině. Iniciátory šikanování bývají žáci vyššího ročníku, žáci fyzicky vyspělejší, žáci osobnostně či sociálně narušení.*

Šikana ve škole není žádným novým jevem, je zjevně stejně stará jako škola sama. Vědecké řešení šikany však začalo až v roce 1969 ve Skandinávii a až koncem osmdesátých let 20. století začaly být publikovány výzkumy i jinde ve světě. Impulsem bylo rychlé rozrůstání šikany, její narůstající brutalita a klesání věku aktérů.
Formy šikany jsou různé. Ondráček (2003, s. 85) je rozdělil do několika skupin.

- verbální šikana;
- nonverbální šikana;
- tělesná šikana;
- vydírání;

- pomluvy;
- šikana vyloučením;
- telefonická šikana.

Učitel by si měl všímat chování dětí. Mnohdy stačí k ukončení šikany to, že o ní učitel nebo jiní dospělí vědí. Nejlepší je, když se proti šikaně spojí všichni: žáci – učitel – rodiče.
Kyriacou (2005, s. 26) rozdělil útoky pouze na fyzické, slovní a nepřímé.
V podstatě se však oba autoři shodují. Kyriacou ještě navíc radí žákům, jak mají postupovat v případě, jsou–li šikanováni.

Šikanou se také zabývá Kolář (2005), který pracuje s tzv. „trojrozměrným praktickým pohledem na šikanování“. Tímto pohledem autor zkoumá vnější znaky, kterými se může šikana vykazovat, charakterem vztahu agresora a oběti. Také se věnuje sledování vývojových stádií, ve kterých se konkrétní případ šikanování nachází.

Charakteristické vnější rysy šikany jsou:

- záměrnost jednání;
- síly mezi agresorem a šikanovaným jsou v nepoměru;
- samoúčelnost agrese, šikanujícímu nejde primárně o dosažení konkrétního cíle;
- šikana se opakuje.

Vztah oběti a agresora:

Mezi obětí a agresorem se může překvapivě vytvořit i určitý vztah. Příčinu můžeme hledat v absenci citových vztahů a to u obou stran. U šikanujícího vzniká návyk na šikanování a ten musí být uspokojován stále většími dávkami. U oběti může vzniknout identifikace s agresorem a šikanovaný se může agresora zastávat.

Na šikanu lze nazírat jako na onemocnění skupiny. Šikana se může stát „infekcí“, která se šíří a postihne vztahy v celé skupině.

Vznik šikany:

Vznik šikany ovlivňuje osobnostní složení skupiny. Důležitý je také charakter a autorita osobnosti, pod kterou skupina spadá. V našem případě jde o učitele. Nevhodné chování učitele jako autority může vést ke vzniku šikany. Formu šikany ovlivňuje věk zúčastněných a pohlaví. Chlapci šikanují častěji fyzicky zatímco dívky psychicky.

Novým fenoménem dnešní doby je *kyberšikana.* Jde o šikanu, u které je použito moderní technologie, např. mobilních telefonů, fotoaparátů, kamer, internetu. Dnešní mládež se často baví tím, že na mobilní telefon či kameru nahraje situaci, ve které někdo někoho šikanuje a následně dochází k rozesílání, nebo vložení materiálu na internet.

Prevence a řešení šikany:

Řešení šikany má mnoho překážek. Může mezi ně patřit chování učitelů a ředitelů, kteří se snaží šikanu skrývat před veřejností buď z toho důvodu, že je to jednodušší než ji řešit, a nebo z důvodu poškození pověsti školy. Problém je také v nedostatečné legislativně-kázeňské pravomoci školy.

Šikaně lze především předcházet:

- tvorbou zajímavé výuky;
- podchycením šikany již v jejím zárodku;
- prací s obětí šikany;
- prací s agresory;
- mravní výchovou mládeže; atd.

Je těžké odhalit příčiny šikany. Lze je hledat v měnících se podmínkách života, v absenci požadavků na neagresivní chování, možná je jedním z důvodů celková absence autorit.

Žáci by měli být vedeni k pomoci na předcházení šikany i na jejím řešení. Přínosná je také spolupráce s rodiči žáků a institucemi, které jsou na šikanu zaměřené.

To byly jen základní a nejzávažnější kázeňské problémy na ZŠ. Samozřejmě by se našla řada dalších

2.3 Nejběžnější příčiny kázeňských problémů

Kázeňské problémy mohou mít mnoho důvodů. Například Petty (1996, s. 90) uvádí jako nečastější tyto důvody:

Nevhodná práce – učitel musí úkoly zadávat promyšleně tak, aby žáky nenudily a aby splnily svůj cíl.

Žáci mohou zkoušet učitele – žáci často zkouší, co si mohou k učiteli dovolit. Proto je dobré stanovit jasnou hranici, za kterou už je učitel nepustí.

Snaha upoutat pozornost – učitel by měl akceptovat, že někteří jedinci potřebují pozornost okolí. Měl by je však naučit, že si pozornost mohou získávat pouze vhodnými a užitečnými prostředky a využít těchto žáků ve vyučovacím procesu.

Učitel užívá své formální autority neúčinně – učitel musí trvat na plnění pravidel, která ve třídě nastolil. Pokud nekázeň neřeší, může dojít k jejímu šíření i na žáky, kteří dříve nevyrušovali.

Hledá se viník – učitel by měl být stále ve střehu. Když se však stane, že neví, kdo je viníkem problémové situace, neměl by nikoho obvinit bez důkazů. Je dobré zeptat se, kdo situaci zavinil. Pokud se viník nepřihlásí, učitel z něj chytře učiní spíše slabocha, který má strach. Pokud se viník přizná, učitel jej pochválí za čestnost a o kázeňském přestupku si promluví o samotě.

Kyriacou (1996, s. 97) zastává názor, že žáci se chovají nevhodně pouze tehdy, mají – li k tomu důvod. Autor se dívá na příčiny nevhodného chování spíše z pohledu žáka než učitele. Uvádí tyto důvody nekázně:

Nuda – je jisté, že učební činnosti musí být formulovány tak, aby žáka zaujaly a dokázal je vykonávat až do konce.

Dlouho trvající duševní námaha – žáci jsou ve škole vystaveni duševní námaze, proto je důležité mezi náročné úkoly vkládat oddechové činnosti.

Neschopnost splnit zadaný úkol – může se stát, že je nad žákovy síly splnit úkol zadaný učitelem.

Projevy sociálního chování – do hodin bohužel zasahují okolnosti žákovských vztahů, jakými jsou přátelství, ale i konflikty.

Nízká sebedůvěra žáka vzhledem ke školní práci – žáci, kteří byli v minulosti neúspěšní ve školních činnostech, mohou prožívat strach z dalšího selhání. Proto se nezapojují do pracovní činnosti.

Problémy v emoční oblasti – pro žáky s těmito problémy je obtížné zapojit se do života třídy a plnit učební činnosti. V mnohých případech tito žáci vyrušují, protože se snaží upoutat na sebe pozornost. V tomto bodě se Kyriacou shoduje s Pettym.

Špatné postoje – pro některé žáky dobré výkony nejsou důležité.

Nepřítomnost negativních důsledků – jakmile se žák začne chovat rušivě, je učitelovou prací, aby se co nejrychleji vrátil do pracovního procesu. Učitel musí na žákovo chování zareagovat a odradit jej od něj (Bendl 2004, s. 75).

Pokud se na problematiku podíváme z psychologického hlediska, můžeme zmínit psychiatra Rudolfa Dreikurse, kterého uvádí i Pasch (1998, s. 358). Je autorem teorie rušivého chování žáků. Dreikurs se pokouší vysvětlit, proč se děti chovají nevhodným způsobem. Musíme si uvědomovat, že za špatným chováním dětí je třeba sledovat cíl, kterého chtějí dosáhnout. Měli bychom tento cíl pochopit, abychom mohli výchovně působit na dítě.

Dreikurs zastává názor, že zlobícím dětem schází jistota. Myslí si, že se nemohou prosadit běžným chováním, a proto zlobí.

Autor seřadil nevhodné chování do čtyř skupin. Skupiny nazývá cíle, kterých chtějí děti špatným chováním dosáhnout:

- upoutání pozornosti;

- boj o moc;
- snaha o pomstu;
- vymáhání soucitu.

Děti si vůbec nemusí příčiny svého chování uvědomovat.

2.4 Prevence rušivého chování ve třídě

Učitel by měl vyřešit rušivé chování dříve než jej vyvede z míry. Poté už není schopen řešit situaci konstruktivně a vymyslet, jak proti tomuto chování efektivně zasáhnout.

Pasch (1998, s. 341) zmiňuje Jacoba Kounin (1970), který na základě svých studií uvedl do odborné literatury o kázni nové termíny a pojmy. Mezi ně patří:

Překrývání (overlapping)

Překrývání je označení pro schopnost učitele, umožňující mu věnovat pozornost více činnostem najednou. Učitel provádí efektivní překrývání, pokud je schopný učit žáky a přitom vyřešit problém rušivého chování jiného žáka, aniž by se nechal vykolejit.

Aktivace skupiny

Aktivace skupiny je technika umožňující udržet všechny žáky v pozornosti, aniž by je učitel vyvolal. Dobré je, když učitel položí otázku, poté se odmlčí, a teprve nyní vyvolá žáka. Všichni jsou nuceni o otázce přemýšlet, protože netuší, kdo bude vyvolán.

Přehled

Přehled označuje vědomost o aktivitách všech žáků ve třídě.

Hladkost a spád

Hladkost a spád označují plynulý, ničím nerušený přechod od jedné činnosti ke druhé bez přerušení výuky a ztráty soustředění žáků.

Kyriacou (1996, s. 103) k nim ještě přidává:

Procházení celou třídou

Učitel by měl procházet celo třídou a zjišťovat, jestli žáci nemají nějaké problémy. Děti se totiž mnohdy s problémem na učitele neobrátí.

Oční kontakt

Učitel by měl navazovat oční kontakt se žáky, ale neměl by se na jednotlivce dívat příliš dlouho. Delší kontakt navažte pouze v případě, nechová–li se žák podle vašich představ.

Změna činnosti či tempa práce

Některé děti potřebují pracovat odlišným tempem než jiné. Proto je vhodné tempo práce měnit.

Technik je ještě celá řada. Učitelům rozhodně pomáhají. Je však samozřejmé, že si může učitel vymyslet vlastní postupy, které si vyzkouší v praxi a budou mu fungovat.

2.5 Jak řešit rušivé chování, když už k němu dojde

Je jisté, že i v hodinách těch nejlepších učitelů někdy dochází ke kázeňským problémům a je třeba je řešit. Každá doba vyžadovala jiné stanovisko k řešení rušivého chování. Jinak probíhala výchova v časech středověku a jinak probíhá v dnešní době. Volba kázeňských prostředků závisí na učitelově postoji. Vliv mají také učitelovy zkušenosti. A to jak pedagogické, tak z jeho vlastního dětství. Prostředky se odvíjejí také podle toho, jaký předmět momentálně učitel vyučuje. Jiné prostředky použijeme v matematice a jiné v tělesné výchově.

Podle Bendla (2004, s. 42) záleží na několika podmínkách či faktorech, jaký prostředek vybereme:

- na učitelově autoritě;
- na postoji žáků;
- na postoji rodičů ke školním kázeňským prostředkům.

Často dochází k situacím, kdy pedagog kombinuje kázeňské prostředky. Učitel si musí rozmyslet, zda je použití té které metody v dané situaci vhodné, zda bude platit zrovna na tohoto žáka. Neexistuje univerzální metoda, která zabere na všechny žáky. Učitelé si nemohou od těchto prostředků slibovat zázraky.

Cangelosi (2006, s. 257) vyhranil tyto nejběžnější kázeňské problémy a prostředky, jak je řešit:

Rušivé mluvení

Je dobré střídat pracovní činnosti, při nichž musí být ticho s takovými, při kterých povídání není rušivým prvkem. Děti se těší na pracovní činnost, při které mohou povídat. To je motivuje, aby pracovali v klidu na své tiché práci.

Pokud žáci nejsou schopni na určité samostatné práci pracovat v tichosti, může jim ji učitel dát za domácí úkol a začít s činností jinou.

Jestliže žáci vyrušují učitelův výklad povídáním, je dobré, když jde učitel k nim a stoupne si v jejich blízkosti. Při tom nepřeruší svůj výklad. Pokud žáci začnou opět vyrušovat jakmile od nich učitel poodejde, vezme učitel věci jednoho z nich a pokyne mu, aby si sedl do prázdné lavice. Stále nepřeruší svůj výklad.

Jakmile začne být třída hlučná, je dobrou strategií ztišit hlas pod úroveň hluku třídy. Pozorní žáci neslyší učitele a začnou napomínat své hlučné spolužáky. Jakmile se třída utiší, učitel opět zvýší hlas.

Skákání jiným do řeči

Při diskusi je dobré stanovit jistá pravidla. Např. může mluvit pouze jeden a ostatní mu nesmí skákat do řeči. Když chce mluvit někdo jiný, přihlásí se. Mluvící žák mu musí předat slovo do jedné minuty. Učitel do diskuse zasahuje, aby dal příležitost mluvit všem. Také kontroluje, aby se diskuse neodklonila od daného tématu.

Předvádění se

Učitel si musí uvědomovat, že někteří jedinci mají neustálou potřebu upozorňovat na sebe. Proto je třeba těmto žákům dopřát dostatek pozornosti.

O rušivém chování je dobré promluvit si o samotě. Učitel může žáka požádat o spolupráci. Například když žák při vyučování příliš vtipkuje, může si s ním učitel domluvit znamení, kdy mu vtípky nevadí a kdy je jich naopak příliš.

Všeobecná nezdvořilost

Je samozřejmé, že učení má větší efekt, když se děje v dobré atmosféře. Proto je třeba zbavit se nezdvořilého a rušivého chování.

Někdy není na škodu urážlivé poznámky dětí vůči sobě přejít. Nebo si může učitel s útočníkem promluvit o samotě a vše v klidu probrat.

Uklízení si po sobě

Učiteli pomáhá, když zvolí vhodnou strategii. Např. po činnostech, po kterých je třeba uklidit, by měly následovat takové činnosti, které děti baví. Začátek těchto činností závisí na dokonalém pořádku ve třídě.

Vandalismus

Vandalismus může narušovat učební prostředí. Vandalismus týkající se školního prostředí by měl být řešen vedoucími pracovníky školy a úřady odpovědnými za dodržování zákona. Pokud se učitel snaží zjistit viníka, může to zkazit vztahy mezi ním a žáky. Hlavní povinností učitele je pokusit se zajistit, aby vandalismus nebyl kladně zpevněn.

Pokud dojde k vyhrocení situace ve třídě, Kyriacou (1996, s. 116) navrhuje tyto strategie:

- učitel musí zůstat klidný, protože jedině tak se zklidní i dítě;
- učitel se může pokusit ztlumit situaci tím, že řekne žákovi, aby se uklidnil a navrhl řešení na konci hodiny;

- musíme si uvědomovat, že v takovýchto situacích dochází k velkému emocionálnímu napětí, učitel nesmí říct nebo udělat něco, čeho by později litoval;
- situace by se měla vyřešit tak, aby oběma zúčastněným stranám zůstala zachována tvář;
- učitel se nesmí bát požádat o pomoc jiného pedagoga pokud situaci nezvládá.

2.6 Techniky řešení problémů

Časem a zkušenostmi se vyvinuly různé techniky, které pomáhají pedagogům řešit problémy v jejich třídě. Opět budou uvedeny pouze některé z nich.

Například Petty (1996, s. 94) popisuje následující techniky řešení výchovných problémů se žáky:

Rozhovor mezi čtyřma očima

Je-li problém závažný, je třeba si s žákem o něm promluvit. Je dobré zkusit otevřenou rozmluvu vedenou jako partnerský dialog. Učitel by měl udržet klid.

Někdy je ovšem lepší použít otcovské domluvy.

Otcovská domluva učitele

Otcovskou domluvou jde vyvinout velký tlak na zlobícího žáka. Je však nutné tuto techniku používat s rozmyslem a společně s technikami řešení problémů.

Učitel by měl s žákem rozmlouvat v soukromí, dívat se mu do očí a být blízko něj tak, aby se necítil klidný. Učitel však nesmí být agresivní, ani se žáka dotýkat.

Otázky by měly být pokládány stroze a sebevědomě. Na žáka by měl být vyvíjen velký tlak. Řeč těla a otázky působí lépe než kritizování. Učitel nesmí říkat nic sarkastického ani jedovatého. Výtky by se měly týkat žákova prospěchu nebo ohrožení jeho bezpečnosti.

Učitel by měl dát žákovi najevo, že jedná v jeho zájmu, ne ze msty. Když má učitel pocit, že jeho nátlak zapůsobil, může ze žáka vymámit slib. Je dobré rozhovor zakončit smířlivě.

Stupňování reakce při opakované nekázni

Když nějaká učitelova reakce na situaci nezabírá a žák stále vyrušuje, měl by učitel svoji taktiku změnit. Na žákovo špatné chování bychom neměly reagovat stejnou technikou více než dvakrát třikrát za sebou. Pokud reakce nezabere, měl by ji učitel změnit nebo zesílit.

Geoffrey Petty (1996) doplňuje svůj seznam dílčími doporučeními – m. j.:

- Podívejte se na žáka.
- Hleďte mu chvíli do očí.
- Jděte směrem k žákovi a nespouštějte ho přitom z očí.
- Zůstaňte v blízkosti žáka.
- Když hledíte na žáka, zavrťte hlavou nebo se zamračte.
- Při těchto technikách učitel nemusí přerušovat svůj výklad.

Reakce na nekázeň projevující se přes veškeré snahy ji potlačit

Učitel přeruší to, co v tu chvíli dělá. Pokud je na blízku zlobícího žáka, odejde od něj. Jiné dítě požádá, aby mu řeklo dnešní datum a čas. Napíše na papír, k jaké situaci došlo a okomentuje to slovy: „Jak myslíš, čeho je moc, toho je příliš. Pokud jsi to chtěl, máš to mít.“ Učitel neřekne, co se bude s papírem dít. Když se bude zlobící žák ptát, učitel neutrálně odpoví: „To brzy zjistíš.“
Žák pak ve většině případů se svým zlobením přestane.

Jak reagovat na jednoznačnou provokaci

Učitel bude reagovat stejně jako v předchozím případě. Je důležité, aby učitel žákův přestupek ohlásil.

Učitel by nikdy neměl žáka uhodit nebo jej jinak fyzicky trestat. Také by neměl být zaujatý vůči některým jedincům. Nesmí projevovat nesympatie vůči zlobícím žákům. Žák nesmí poznat, že jej učitel „nemá rád“.
Když učitel něčím žákovi pohrozí a jeho chování se nezlepší, učitel musí svou hrozbu bezpodmínečně vyplnit. Jinak ztrácí na důvěryhodnosti. Je důležité, aby se učitel nenechal vyvést z míry.
Než začne učitel žáka kárat, vždy by si měl ověřit, jestli se vše stalo tak, jak předpokládá.

Stanislav Bendl (2004, s. 45) uvádí šest kázeňských prostředků, které mohou pomoci učitelům v jejich práci:

- zvyšování sebevědomí žáků;
- pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky;
- rozvíjení pozornosti, soustředěnosti a sebeovládání žáků;
- charakteristiky učitele;
- učitelův výchovný styl;
- tzv. náhodné situace.

Ať už si učitel vybere jakékoliv techniky řešení problémů, neměl by tím žákovi nějak ublížit nebo situaci ještě zhoršit. Učitel by měl jednat s rozmyslem. Přemýšlet nad tím, s jakým žákem problém řešíme, nad jeho povahovými rysy, temperamentem (jak už bylo uvedeno výše).
Nelze říci, která technika je správná nebo nevhodná. Vždy bychom měli jednat podle situace.

2. 7 Otázky kázně v kurikulu základní školy (RVP ZV)

Kázní se nezapomněli zabývat také autoři Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (2005).
Dá se říci, že kázeň se určitým způsobem objevuje ve všech klíčových kompetencích RVP ZV. Jak je zde uvedeno (2007, s. 14), klíčové kompetence

představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit každého žáka souborem klíčových kompetencí, a to na úrovni, která je pro něj dosažitelná. Je nutné říci, že jednotlivé kompetence se navzájem prolínají.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

Kompetence k učení (studijní kázeň)

- učí děti, jak vybírat vhodné metody při učení
- žáci znají a používají obecně známé termíny, znaky, symboly; uvádí věci do souvislostí
- samostatně pozorují a experimentují
- poznávají smysl a cíl učení, mají k němu pozitivní vztah

Kompetence k řešení problémů (odpovědnost)

- dítě vnímá nejrůznější problémové situace, rozpozná a pochopí problém
- vyhledá informace vhodné k řešení problému
- dokáže problém řešit samostatně
- ověří správnost řešení problémů, je schopné řešení aplikovat i v budoucnosti v obdobné situaci
- je schopné obhájit svá rozhodnutí a je za ně zodpovědné

Kompetence komunikativní (kultivované jednání)

- žák je schopný formulovat a vyjádřit své myšlenky
- naslouchá řeči jiných lidí, rozumí jí a respektuje ji, zapojuje se do rozmluvy, vhodně argumentuje
- rozumí různým typům textů, komunikačních gest
- využívá komunikace k vytváření vztahů s okolním světem

Kompetence sociální a personální (osobní ukázněnost a respekt k pravidlům sociálního soužití)

- žák je schopný pracovat ve skupině
- podílí se na vytváření příznivé atmosféry v týmu, je ohleduplný a uctivý při styku s jinými lidmi
- přispívá k diskusi
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém

Kompetence občanské (občanská kázeň)

- respektuje přesvědčení jiných lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení
- chápe základní principy zákonů a společenských norem, je si vědom svých povinností a práv
- rozhoduje se zodpovědně
- vnímá naše tradice
- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy

Kompetence pracovní (pracovní kázeň)

- dítě umí využívat nástroje a materiály
- využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost
- chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení

Souvislosti s kázní můžeme v Rámcovém vzdělávacím programu nalézt ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*. Tato oblast je přímo koncipována pro 1. stupeň základní školy. Vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. V této oblasti se žáci učí vyjadřovat své poznatky, dojmy, myšlenky a tolerovat názory a postoje jiných lidí.

V našem problému nás nejvíce zajímá tematický okruh *Lidé kolem nás*. Jak je uvedeno v Rámcovém vzdělávacím programu (2007, s. 37) „*v tematickém okruhu Lidé kolem nás si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného*

chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.“

Zjednodušeně lze tedy říci, že tento tematický okruh vede k tomu, aby žáci věděli, jak se mají chovat k jiným lidem, co se sluší a co ne, jak se chová slušný člověk. Učí děti znát svá práva, ale zároveň i povinnosti.

Doufejme, že tento způsob výuky pomůže učitelům odstranit nekázeň z jejich tříd.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. Charakteristika zkoumaného problému

Výzkumné šetření, které bylo provedeno v rámci této diplomové práce, se zaměřuje na problematiku kázně na ZŠ. S kázní má v dnešní době problém většina škol. Je tedy nezbytné, aby se tento problém řešil a pedagogové se jej snažili co nejvíce zmírnit. Učitelé si stěžují na nekázeň dětí, ale téměř výlučně ji spojují s jejich špatnými vlastnostmi a málokdy připouštějí svůj podíl zapříčinění.

Ve skutečnosti by si měli učitelé uvědomovat, že není nic špatného přiznat, když kázeň ve své třídě příliš nezvládají. Je nutné, aby učitel pečlivě sledoval svou třídu, analyzoval povahy žáků, kteří ji navštěvují, a vhodnými výchovnými prostředky podporoval pozitivní výchovnou situaci ve třídě, příp. na základě zjištěné diagnózy třídy stanovil pravidla a techniky pomáhající řešit nekázeň.

Říká se, že pokud je učitel dobrý, a umí nekázni předcházet, nemusí potom problémy s nevhodným chováním řešit a má možnost věnovat svoji energii pouze učebním činnostem. Je však pravda, že nekázni jde vždy předejít? V každé třídě se totiž najde alespoň jeden žák, na kterého ani učitelovo charisma, autorita či přirozený respekt příliš nepůsobí. Proto je jasné, že i ti nejlepší a nejzkušenější pedagogové se musí s nekázní občas potýkat.

Zaměřili jsme se na to, zda žáci dokážou zaujmout adekvátní stanovisko k vlastním projevům nekázně, jak posuzují špatné chování, co považují za nekázeň naopak jejich učitelé; s jakými nejčastějšími problémy v chování se potýkají žáci i učitelé ve svých třídách, a jak toto chování učitelé řeší, a to vše z pohledu jejich i z pohledu žáků.

2. Cíl a hypotézy výzkumného šetření

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak vnímají problematiku kázně žáci a učitelé na vybraných školách 1. st. v různých regionech.

K ověření bylo stanoven pět hypotéz:

H1: Většina dotazovaných žáků zná význam výrazu „špatné chování“ a „pravidla chování“ a dovede jej vysvětlit.

H2: Tendenci vyrušovat ve třídě mají stále titíž žáci.

H3: Učitelé z pohledu dětí nejčastěji řeší neukázněné chování křikem na děti.

H4: Kázeňské problémy („zlobení“) jsou častější u chlapců, než u dívek.

H5: Chlapci se k nekázni přiznávají častěji (ochotněji), než dívky.

3. Popis výzkumného vzorku

Respondenty ve výzkumném šetření byli žáci 3. - 5. roč. na čtyřech vybraných základních školách v celkovém počtu 75, z toho 40 dívek a 35 chlapců:

- ZŠ Brněnec,
- ZŠ Moravská Chrastová,
- ZŠ Kuželov,
- ZŠ v Mrákotíně.

Dotazování proběhlo také u 12 učitelů (žen); vzhledem k jejich počtu mají jejich výpovědi orientační hodnotu.

Šetření bylo realizováno během měsíců února a března 2009.

Z celkového počtu čtyř škol, byla jedna škola málotřídní (ZŠ v Mrákotíně), tři jsou školy spíše vesnické (ZŠ Brněnec, ZŠ Moravská Chrastová, ZŠ Kuželov).

Výzkumný vzorek - žáci

	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet respondentů	40	35	75

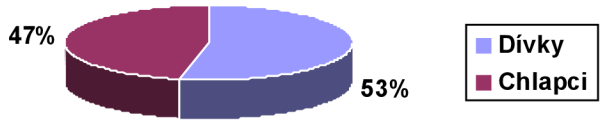

4. Charakteristika použitých metod

Výzkum byl prováděn formou dotazníkového šetření.

První dotazník byl určen pro žáky. Byl zaměřen na problematiku kázně. Obsahoval celkem jedenáct otázek. V dotazníku se vyskytovaly otázky uzavřené a otevřené.

Otázky uzavřené, u kterých měly děti možnost výběru:

- *Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?*
- *Kdo u vás ve třídě více zlobí?*
- *Vyrušují stále stejné děti?*
- *Jak často tyto děti zlobí?*
- *Jakým způsobem zlobí?*
- *Proč si myslíš, že děti zlobí?*
- *Ty také zlobíš?*
- *Byl bys raději, kdyby ve třídě nikdo nezlobil?*

Otázky otevřené:

- *Co podle tebe znamená pojem špatné chování?*
- *Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?*
- *Proč zlobíš?*

Druhý dotazník byl určen učitelům a byl rovněž zaměřen na problematiku šikany. Celkem obsahoval deset otázek. Byly zde použity otázky otevřené, uzavřené a polouzavřené.

Otázky uzavřené:

- *Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?*
- *Vyrušují stále stejní žáci?*
- *Jak často žáci vyrušují?*
- *Myslíte si, že neukázněných žáků v dnešní době přibývá?*

Otázky polouzavřené:

- *Nekázeň žáků Vám: vadí - nevadí. Proč?*
- *Jak často se ve Vaší třídě vyskytuje jednotlivé rušivé chování?*
- *Neukázněnému chování předcházíte využitím těchto prostředků…*

Otázky otevřené:

- *Co je podle Vás neukázněné chování?*
- *Z jakého důvodu si myslíte, že se žáci ve Vaší třídě chovají rušivě?*
- *Jaké prostředky používáte při řešení neukázněného chování?*

Dotazování bylo prováděno přímo autorem, případně osobou, která byla seznámena s problémem.

5. Výsledky výzkumu

Oba dotazníky byly vyhodnoceny samostatně a poté některé části dotazníků porovnány.

Výsledky dotazníků jsou ustanoveny tak, že je nejprve vyhodnocena každá otázka zvlášť a poté jsou některé proměnné porovnány.

Vzhledem významové srozumitelnosti jsme v komunikaci s dětmi používali namísto slovního spojení „být neukázněný“ nebo „porušovat kázeňská pravidla“ výrazu „zlobit“.

6. Vyhodnocení dotazníků

Dotazník č. 1

Dotazník č. 1 (viz Příloha č. 1 – Dotazník č. 1) zahrnuje jedenáct otázek. Výsledky jsou zaznamenány v tabulkách a grafech.

Otázka č. 1: *Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?*

Výsledek je přehledně zaznamenán do tabulky a grafu.

V tabulce jde o vyhodnocení odpovědí typu ano x ne.

Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?

Odpovědi	Ano	Ne
Počet respondentů	51	24

Graf je procentuálním vyjádřením předchozí tabulky.

Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?

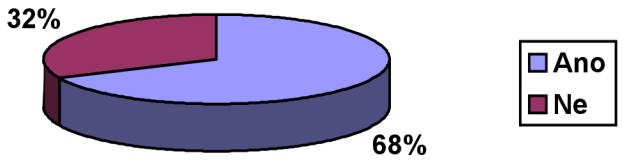

Je zajímavé, že děti ze stejných tříd na tuto otázku občas odpovídaly protikladně.

Otázka č. 2: *Co podle tebe znamená pojem špatné chování?*

Respondenti odpovídali na otázku zda ví, co je to špatné chování.

V tabulce i v grafu je vyznačeno, kolikrát se objevily nejčastější odpovědi žáků.

Co podle tebe znamená pojem špatné chování?

Odpovědi	Běhání	Mluvení, vyrušování	Bití spolužáků	Krádeže	Šikana, nadávky	Vulgárnost	Lhaní		
Počet odpovědí	26	36	39	10	21	12	7		

Co podle tebe znamená pojem špatné chování?

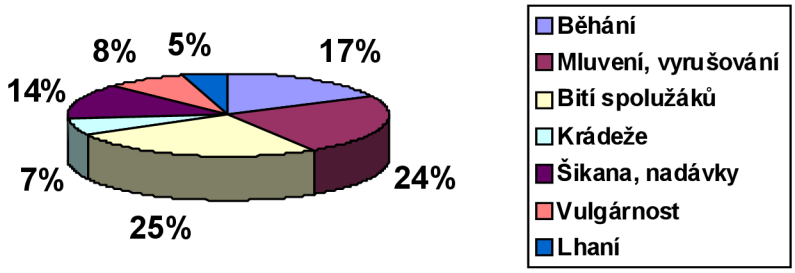

Nejčastějším projevem špatného chování je podle dětí bití spolužáků a vyrušování v hodinách obecně.

Je docela překvapivé, že i docela malé dětí používají pojem šikana. Děti odpovídaly vcelku shodně.

Zde jsou ještě další odpovědi, vyskytující se u respondentů:

- kouření,
- otravování spolužáků,
- nechovat se slušně, zlobit,
- trhání sešitů,
- tahání za vlasy,
- vyvyšování se nad ostatní,
- nechovat se podle pravidel,
- nepomáhat si,
- schovávání věcí,
- uvěznění ve třídě.

Souhrnně se dá říci, že děti chápou pojem špatné chování vcelku jasně.

Otázka č. 3: *Kdo u vás ve třídě více zlobí?*

Otázkou mělo být zjištěno, zda zlobí více dívky, chlapci, nebo obě pohlaví stejně.

Tabulka vyjadřuje sumarizované výsledky, grafy výsledky procentuální.

Kdo u vás ve třídě více zlobí?

Odpovědi	Dívky	Chlapci	Dívky i chlapci stejně
Počet respondentů	3	29	43

Kdo u vás ve třídě více zlobí?

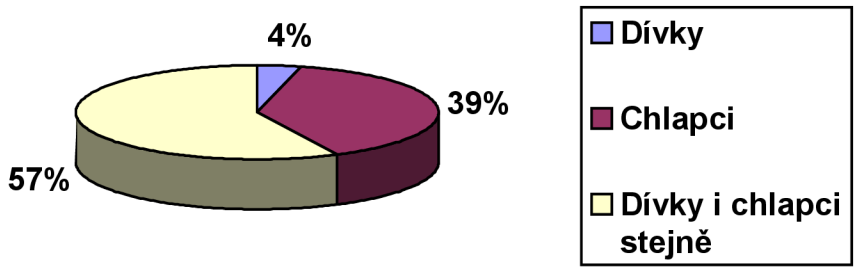

Když shrneme výsledky, zjistíme, že ve většině případů zlobí obě pohlaví stejně. Ale procentuálně se se špatným chováním častěji potýkají chlapci. Jen v minimálním počtu případů si žáci myslí, že častěji zlobí dívky.

Porovnání odpovědí dívek a chlapců

Odpovědi dívek

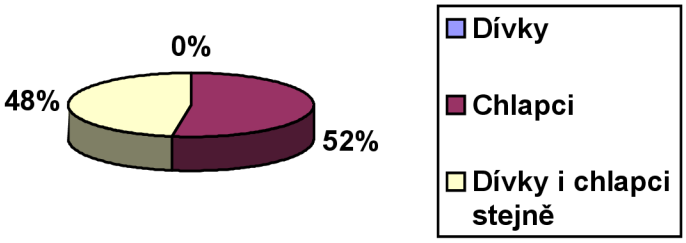

Lze konstatovat, že dívky si ani v jediném případě nemyslí, že by zlobily. Největší procento zlobivých jsou podle nich chlapci.

Odpovědi chlapců

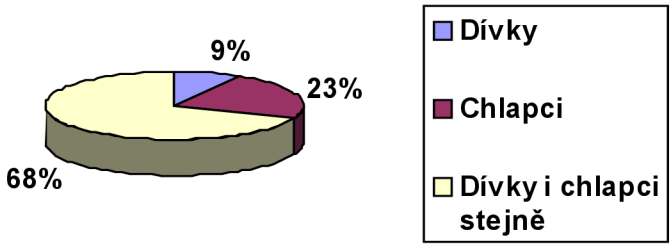

Chlapci si v 68 % myslí, že zlobí stejně oni i dívky. Ale 9 % chlapců zastává názor, že dívky zlobí častěji. Dalo by se polemizovat o tom, které pohlaví má pravdu.

Otázka č. 4: *Vyrušují stále stejné děti?*

Touto otázkou mělo být zjištěno, zda se problematika nekázně týká stále stejných dětí, nebo zda každé dítě někdy zlobí.

Respondenti na otázku odpovídali ano / ne.

Tabulka vyjadřuje sumarizované výsledky, graf potom výsledky procentuální.

Vyrušují stále stejné děti?

Odpovědi	Ano	Ne
Počet respondentů	51	24

Vyrušují stále stejné děti?

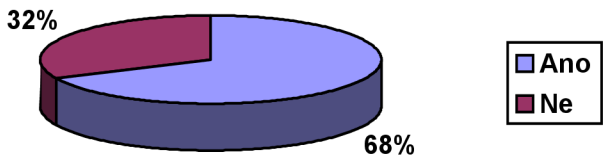

Z grafu vyplývá vcelku jednoznačně, že žáci mají většinou zkušenosti s tím, že v jejich třídě vyrušují stále stejné děti.

Otázka č. 5: *Jak často tyto děti zlobí?*

Otázkou chceme zjistit, jak často se v jednotlivých třídách vyskytuje rušivé chování.

Jak často tyto děti zlobí?

Odpovědi	Každou hodinu	Každý den	Jen občas
Počet respondentů	10	24	41

Jak často tyto děti zlobí?

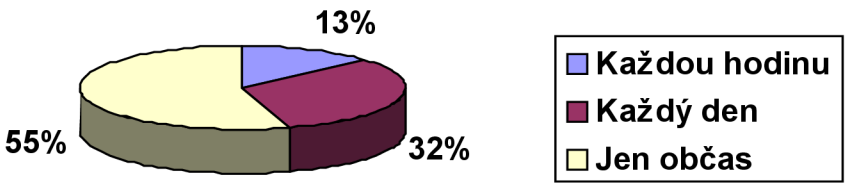

Podle grafu by statistika vypadala vcelku pozitivně. Vychází podle ní, že děti zlobí jen občas. Ale na druhou stranu procento každodenního zlobení také není zanedbatelné.

Otázka č. 6: *Jakým způsobem u vás ve třídě děti zlobí?*

V této otázce měli respondenti na výběr z několika možností. Mohli zakroužkovat tolik odpovědí, kolik uznali za vhodné .

Jakým způsobem u vás ve třídě děti zlobí?

Odpovědi	Mluví nahlas	Vykřikují	Lžou	Kradou	Bijí spolužáky	Běhají po třídě	Neplní úkoly	Jsou sprostí
Počet respondentů	37	63	16	14	22	54	38	27

Jakým způsobem u vás ve třídě děti zlobí?

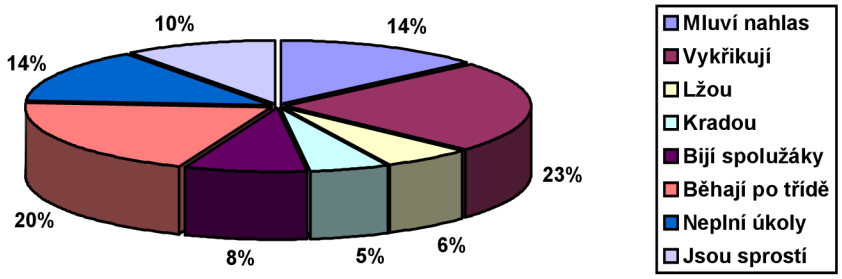

Z grafu je zřejmé, že žáci nejčastěji zlobí tak, že běhají po třídě a vykřikují. Což není až tak hrozné provinění. Bohužel děti i lžou, kradou a bijí své spolužáky. To už nejsou zanedbatelné potíže. Tyto problémy už by se měly řešit razantněji.

Otázka č. 7: *Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?*

Touto otázkou už se snažíme zjistit, jak se chovají učitelé, když jejich žáci porušují kázeň. Bude zajímavé porovnat názor dětí s názorem jejich učitelů (viz. Dotazník č. 2 – Otázka č. 8).

V tabulce jsou zaznamenány nejčastější techniky řešení kázeňských problémů, které podle dětí používají jejich učitelé.

Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?

Techniky řešení problémů	Křik, rozzlobení	Napomenutí	Poznámky	Posílání za dveře	Seznámení se šk.řádem, jeho opisování	Úkol navíc		
Počet respondentů	41	16	11	10	7	4		

Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?

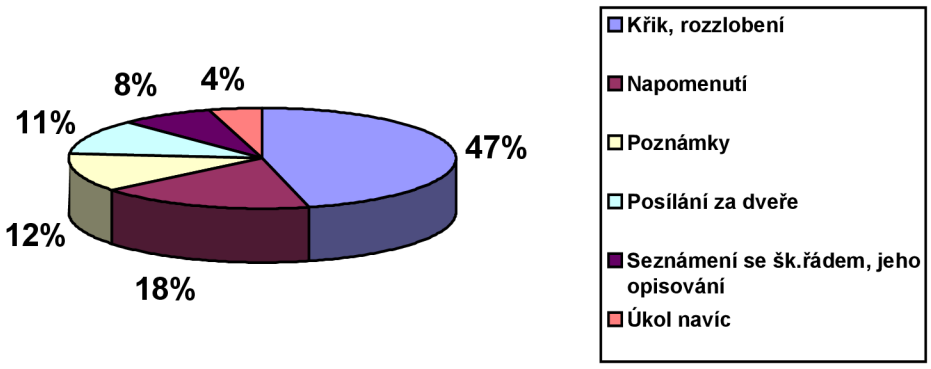

Z grafu je jasně vidět, že učitelé řeší nekázeň nejčastěji křikem na děti a napomenutím. Což nejsou podle odborníků zrovna ty nejlepší způsoby.

Zde jsou uvedeny další techniky, které děti jmenovaly:

- Uklidní děti.
- Volá rodičům.
- Potrestá žáky.
- Sebere nám sešit, abychom si to přepsali doma.
- Dává pětky.
- Pošle nás za ředitelem školy.
- Zruší nám přestávky.

Otázka č. 8: *Proč si myslíš, že děti zlobí?*

Touto otázkou chceme zjistit, zda když třídou vládne nekázeň, je chyba v učiteli nebo jde o problém spíše ze strany žáků.

Původně bylo zamýšleno, že děti budou z možností v této otázce vybírat pouze jedinou. Jelikož téměř polovina dotazovaných vybrala několik možností, musel být tento záměr změněn.

Proč si myslíš, že děti zlobí?

Odpovědi	Vyučování je nebaví	Nerozumí si s paní učitelkou	Předvádí se před spolužáky	Jsou prostě takoví
Počet respondentů	39	8	25	43

Proč si myslíš, že děti zlobí?

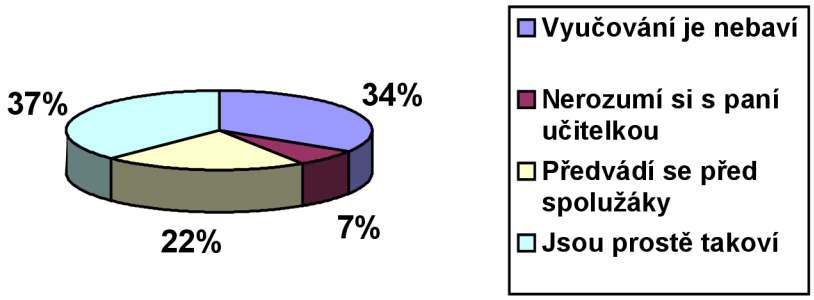

Z grafu je jasně vidět, že žáci nejčastěji vyrušují ze dvou důvodů. Prvním je, že je vyučování nebaví, a druhý důvod je ten, že už jsou prostě takoví. Mají to v povaze. Tím můžeme odpovědět na otázku zda je chyba na straně dětí nebo učitelů. Podle tohoto výzkumu je problém oboustranný. Učitelé by se měli snažit vést své vyučovací hodiny zajímavě a možná potom by děti neměly čas ani chuť vyrušovat.

Otázka č. 9: *Ty také někdy zlobíš?*

Touto otázko chceme zjistit, kolik dětí bude sebekritických a přizná se, zda zlobí. Otázku také porovnáme z hlediska pohlaví.

Ty také někdy zlobíš?

Odpovědi	Ano	Ne
Počet respondentů	46	29

Ty také někdy zlobíš?

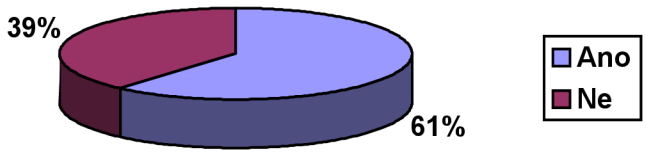

Z grafu je vidět, že děti se nebojí přiznat, že občas zlobí. Nyní se podíváme, zda jsou sebekritičtější dívky nebo chlapci.

Ty také někdy zlobíš? – dívky

Odpovědi	Ano	Ne
Počet respondentů	20	20

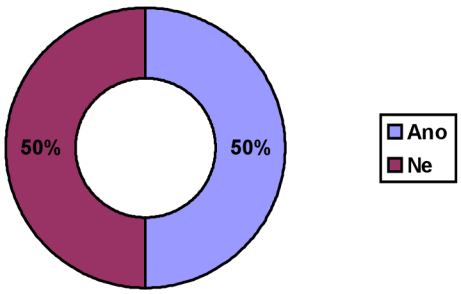

Je zajímavé, že přesně polovina dívek o sobě tvrdí, že zlobí a polovina že ne. Některé dívky na sebe přiznaly, že zlobí doma, ale ve škole prý ne.

Ty také někdy zlobíš? – chlapci

Odpovědi	Ano	Ne
Počet respondentů	26	9

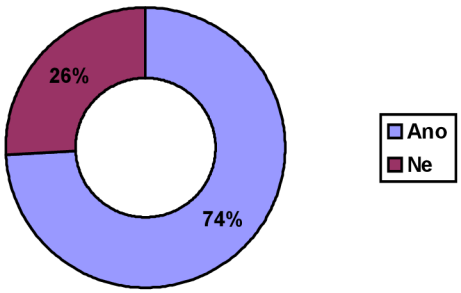

Z grafu je jasné, že 74 % chlapců o sobě prohlašuje, že zlobí. Je otázkou, zda jsou pouze sebekritičtější než dívky, nebo jsou opravdu neukázněnější.

Otázka č. 10: *Proč zlobíš?*

Tato otázka bude hned rozdělena podle dívek a chlapců. Měla by nám poodhalit, proč děti zlobí. Co za tímto problémem může vězet.

Proč zlobíš? – odpovědi dívek

Odpovědi	Nevím	Nebaví mě vyučování	Baví mě zlobit	Mám špatnou náladu, jsem protivná	Někdy se to prostě stane
Počet respondentů	7	5	3	3	2

Proč zlobíš? – odpovědi dívek

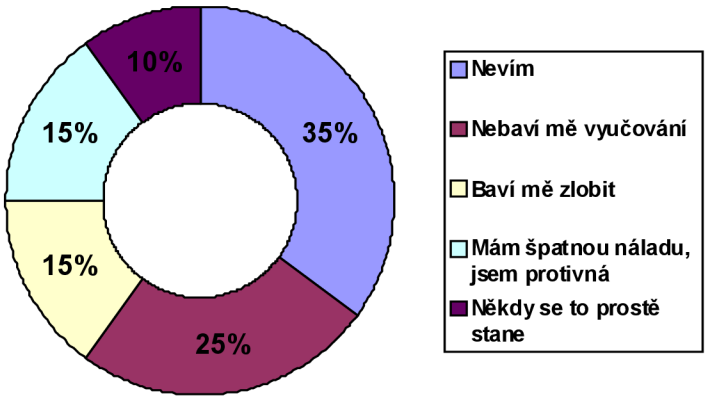

Je s podivem, že dívky v podstatě většinou vůbec neví, proč zlobí. Neumí své chování zdůvodnit.

U dívek se vyskytly ještě tyto odpovědi:

- Ze srandy.
- Je to adrenalin.
- Nejsem šprt.
- Jsem naštvaná,že musím brzy vstávat.
- Protože mě někdo vyprovokuje.

Proč zlobíš? – odpovědi chlapců

Odpověď	Nebaví mě škola, nudím se	Nevím	Jsem prostě takový	Protože mě někdo štve	Baví mě to	Od někoho jsem to chytl
Počet respondentů	6	5	5	4	3	2

Proč zlobíš? – odpovědi chlapců

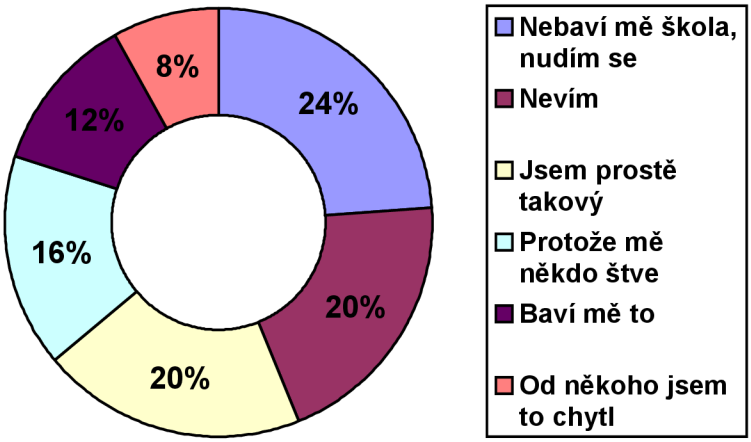

Chlapce ve většině odpovědí nebaví škola nebo vlastně vůbec neví, proč zlobí..

Další odpovědi chlapců:

- Ze srandy.
- Někdy se to prostě stane.

Když obě pohlaví sečteme, zjistíme, jak už bylo uvedeno výše, že žáci většinou ani neví, z jakého důvodu zlobí.

Otázka č. 11: *Byl bys raději, kdyby ve třídě nikdo nezlobil?*

Touto otázkou se chce zjistit, zda dětem vadí, když někdo ve třídě zlobí a tím ruší vyučování, nebo nevadí.

Byl bys raději, kdyby ve třídě nikdo nezlobil?

Odpovědi	Ano	Ne	Je mi to jedno
Počet respondentů	41	8	26

Byl bys raději, kdyby ve třídě nikdo nezlobil?

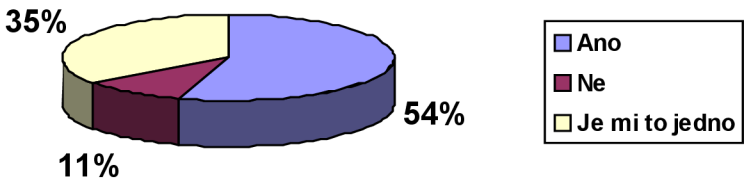

Je potěšujícím zjištění, že více než polovina dětí by si přála, aby v jejich třídě nikdo nezlobil.

Ale bohužel je i velká převaha odpovědí, ve kterých je to žákům jedno.

Nyní porovnáme zvlášť názory dívek a chlapců:

Názory dívek:

Odpovědi	Ano	Ne	Je mi to jedno
Počet respondentů	28	3	9

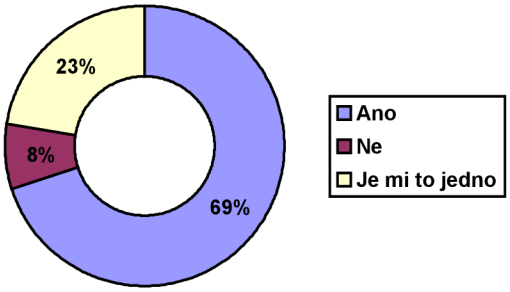

Dívky by v 68 % byly raději, kdyby v jejich třídě vládla kázeň a nedocházelo k rušení výuky.

Názory chlapců:

Odpovědi	Ano	Ne	Je mi to jedno
Počet respondentů	13	5	17

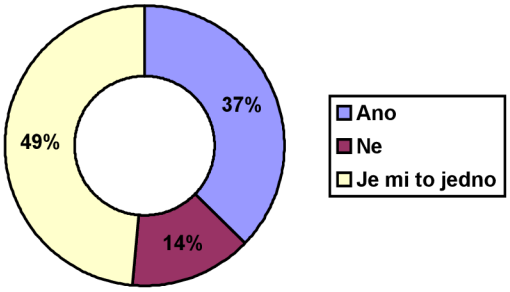

Naproti tomu u chlapců převažuje většina, které je jedno, zda někdo zlobí či ne.

Dotazník č. 2

Dotazník č. 2 (viz. Příloha č. 2 – Dotazník č.) zahrnuje deset otázek. Výsledky jsou opět zaznamenány v tabulkách a grafech.

Otázka č. 1: *Co je podle Vás neukázněné chování?*

Tato otázka nebude zaznamenána v grafech, ale budou vypsány odpovědi tak, jak je učitelky uvedly.

U každé z učitelek je uvedena délka praxe, zda je kvalifikovaným učitelem, třída, kterou učí a počet žáků ve třídě.

Učitelka č. 1: délka praxe 13 let, kvalifikovaný učitel, třída třetí, počet žáků 21

- *Jde o chování nepřiměřené situaci a prostředí (vykřikování, odmlouvání), nedodržování pravidel slušného chování na úrovni dospělý – dítě i mezi vrstevníky navzájem.*

Učitelka č. 2: délka praxe 7 let, kvalifikovaný učitel, třída třetí, žáků 13

- *Nevhodné chování, které narušuje vyrovnanost vztahů žáka a učitele nebo samých žáků, tím narušuje i klima třídy.*

Učitelka č. 3: délka praxe 19 let, kvalifikovaný učitel, třída první a třetí (malotřídní škola), žáků 18

- *Vulgární vyjadřování, agresivita, neplnění povinností, podvádění, lhaní.*

Učitelka č. 4: délka praxe 17 let, kvalifikovaný učitel, třída pátá, žáků 19

- *Vyrušování v hodině, diskutování ke své omluvě (nepřiměřené), drzost, děti znají svá práva, ale neplní své povinnosti.*

Učitelka č. 5: délka praxe 2 roky, kvalifikovaný učitel, třída čtvrtá, počet žáků 19

- *Vykřikování, drzost, vyrušování, vulgárnost, možná žalování.*

Učitelka č. 6: délka praxe 24 let, nekvalifikovaný učitel, třída sedmá, počet žáků 23

- *Vykřikování v hodině, nerespektování daných pokynů, vulgárnost.*

Učitelka č. 7: délka praxe 11 let, kvalifikovaný učitel, třída šestá až devátá

- *Vyrušování v hodině, vykřikování, vulgárnost.*

Učitelka č. 8: délka praxe 23 let, kvalifikovaný učitel, třída neuvedena

- *Nerespektování pravidel.*

Učitelka č. 9: délka praxe 10 let, kvalifikovaný učitel, třída osmá, počet žáků 18

- *Vyrušování při výuce, vykřikování, porušování školního řádu.*

Učitelka č. 10: délka praxe 25 let, kvalifikovaný učitel, třída čtvrtá, počet žáků 20

- *Nedbání pokynů učitele, porušování školního řádu a jeho pravidel…*

Učitelka č. 11: délka praxe 15 let, kvalifikovaný učitel, třída čtvrtá, žáků 21

- *Nerespektování daných pravidel (u menších dětí pravidel třídy). Neuposlechnutí pokynů učitele.*

Učitelka č. 12: délka praxe 25 let, nekvalifikovaný učitel, třída sedmá, počet žáků 24

- *Drzost, vyrušování, porušování školního řádu, vulgárnost.*

Vyhodnocením získaných údajů, jsme zjistili, co si pedagogové představují pod pojmem neukázněné chování. Dá se říci, že učitelé se ve svých odpovědích vcelku shodli. Mnoho učitelů si tento pojem spojuje s pojmy jako vyrušování, nerespektování školního řádu či daných pravidel, vulgárnost.

Otázka č. 2: *Jak často se ve Vaší třídě objevuje jednotlivé rušivé chování?* Odpovědi jsou zaznamenány do tabulky a následně do grafu.

Jak často se ve Vaší třídě objevuje jednotlivé rušivé chování?

Charakteristika neukázněného chování	Velmi často	Poměrně často	Občas	Zřídka	Nikdy
Vyrušování	1	3	6	2	
Porušování školního řádu			1	8	3
Neplnění školních povinností			9	3	
Podvádění, lhaní			2	7	3
Vulgárnost, drzost		2	2	8	1
Vandalismus			2	3	7
Záškoláctví, nedochvilnost			1	4	7
Krádeže			2	2	8
Rasismus				2	10

Jak často se ve Vaší třídě objevuje jednotlivé rušivé chování?

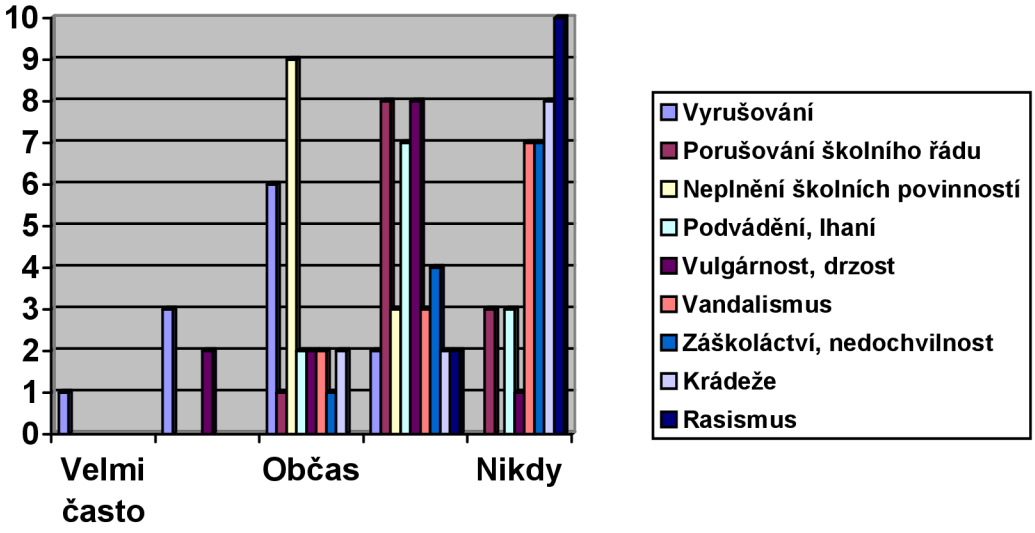

Na vodorovné ose grafu je znázorněna četnost jednotlivých druhů neukázněného chování. Na ose svislé potom počet učitelů.

Z údajů, které nám poskytuje graf zjistíme, že nejčastěji se ve třídách dotazovaných učitelů vyskytuje vyrušování. Což je v podstatě přirozený jev.

Někdy se objeví i porušování školního řádu či podvádění a lhaní. Na tento problém by si měl každý kantor vymyslet a vyzkoušet svoji techniku, kterou by daný problém řešil.

Povzbudivé je, že téměř vůbec učitelé nezaznamenávají rasismus. Což je v dnešní době vcelku optimistické zjištění.

Otázka č. 3: *Využitím jakých prostředků předcházíte neukázněnému chování ve Vaší třídě?*

Tabulka je sumarizováním výsledků a graf procentuálním vyjádřením.

Využitím jakých prostředků předcházíte neukázněnému chování ve Vaší třídě?

Charakteristika prostředků	Rozhodne souhlasím	Souhlasím	Nemám vyhraněný názor	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
Diskuse se žáky	8	2	1		
Vedení žáků k sociálním postojům	8	4			
Podílením se žáků na tvorbě třídních pravidel	7	3	2		
Tvorbou zajímavých hodin	10	1	1		
Tresty		7	5	1	
Organizováním výuky	5	5	2		
Dobrými příklady	7	4	1		
Podílením se žáků na řešení problémů	6	5	1		
Vytvářením pocitu zodpovědnosti	9	2	1		
Autoritativním přístupem učitele	3	4	2	1	6

Graf zaznamenává kladné odpovědi na otázku jaké prostředky používají učitelé pro předcházení nekázně.

Využitím jakých prostředků předcházíte neukázněnému chování ve Vaší třídě?

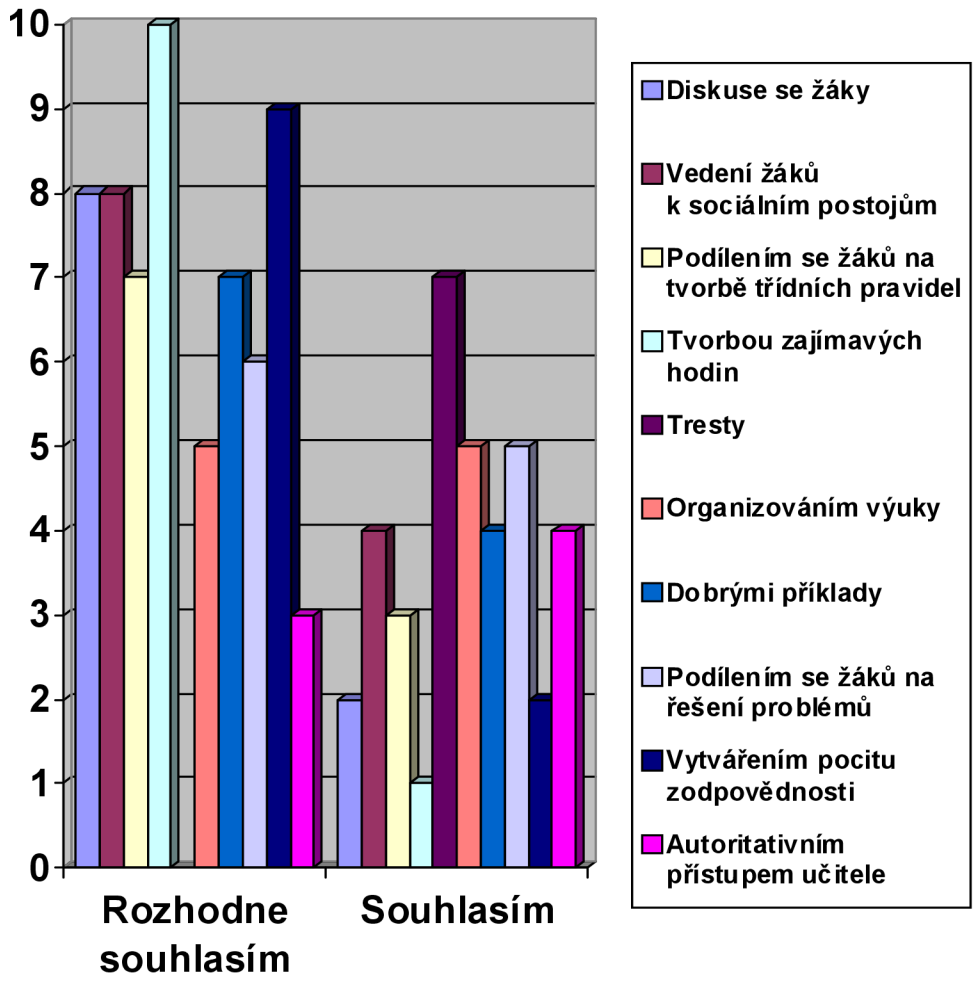

Z grafu vidíme, že nejčastěji učitelé předchází nekázni tvorbou zajímavých vyučovacích hodin. Což je nejspíše jedna z nejlepších strategií. Časté je i vytváření pocitu zodpovědnosti dětí. V tomto přístupu děti dostávají přidělené různé činnosti, které musí plnit. Například rozdávání sešitů, mazání tabule, zalévání květin. Děti tyto úkoly plní rády, protože mají pocit, že jsou něčím užitečné.

Docela dost učitelů však používá i tresty. Je otázkou, zda je tento přístup správný. Možná záleží na situaci, ve které se učitel nachází.

Otázka č. 4: *Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?*

V této otázce mají učitelé odpovědět, zda ruší více dívky nebo chlapci, nebo zda je to vyrovnané. Následně dojde k porovnání odpovědí dětí a učitelů.

Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?

Odpověď	Dívky	Chlapci	Je to vyrovnané
Počet respondentů	0	8	4

Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?

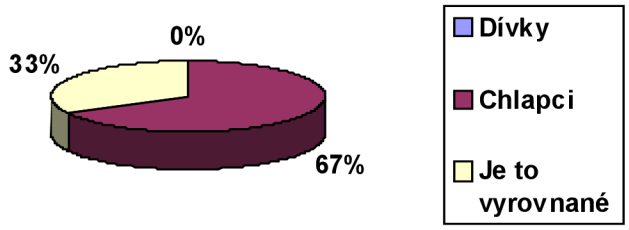

Je zajímavé, že žádný z učitelů neodpověděl, že více zlobí dívky. V 67 % podle nich zlobí chlapci častěji a někdy jsou obě pohlaví vyrovnané.

Učitelé se vcelku shodují se svými žáky. Děti si myslí, že dívky zlobí pouze ve čtyřech procentech. U dětí převládalo největší procento odpovědí, že zlobí obě pohlaví stejně.

Pokud bychom mohli brát tyto výsledky vážně, zjistili bychom, že chlapci zlobí opravdu častěji než dívky.

Otázka č. 5: *Vyrušují stále stejní žáci?*

Otázkou chceme zjistit, zda se problém vyrušování týká stále stejných dětí nebo záleží na situaci.

Vyrušují stále stejní žáci?

Odpovědi	Ano	Ne	Jak kdy
Počet respondentů	8	0	4

Vyrušují stále stejní žáci?

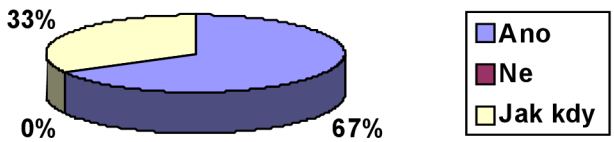

Potvrdilo se, že ve více než polovině případů vyrušují stále stejné děti. V tomto případě musí hledat pedagog příčinu, která tento stav vyvolává. Zda je problém v rodině, v žákovi, nebo i v samotném učiteli, který třeba nedokáže žáka upoutat natolik, aby mu věnoval svou neustálou pozornost.

Otázka č. 6: *Jak často žáci vyrušují?*

Otázka se zaměřuje na četnost vyrušování žáků v hodinách učitele.

Jak často žáci vyrušují?

Odpovědi	Neustále	Každý den	Občas
Počet respondentů		2	10

Jak často žáci vyrušují?

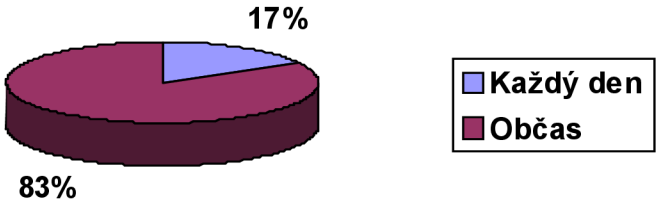

Výsledek odpovědí na tuto otázku vyznívá vcelku optimisticky. 83 % učitelů totiž odpovědělo, že děti zlobí jen občas. Pouze 17 % zlobí každý den. Což není nijak katastrofální stav.

Otázka č. 7: *Z jakého důvodu si myslíte, že se žáci ve Vaší třídě chovají rušivě?* Odpovědi budou zaznamenány, tak jak učitelé odpovídali. Následně dojde k rozebrání některých z nich.

Učitelka č. 1: Děti se chovají neukázněně, když dostanou příležitost. Rušivému chování předcházím střídáním činností, relaxací, jasným zadáváním úkolů…

Učitelka č. 2: Nemají o nic zájem, učitel se jim ničím nezavděčí, jsou nevychovaní.

Učitel č. 3: Někteří žáci na sebe potřebují upozornit, dokončí činnost dříve než ostatní a krátí si chvilku, jsou špatně psychicky naladění, činnost je nebaví…

Učitelka č. 4: Mají potřebu se uplatnit, říci co vědí. Není to ale zlý úmysl.

Učitelka č. 5: Žáci se při výuce nudí, nezajímají se o učivo.

Učitelka č. 6: K rušivému chování dochází ve výchovách, kde je výuka volnější. Nebo při práci ve skupinkách.

Učitelka č. 7: Když se děti nezajímají o učivo a výklad, jsou roztržití, mají jiné zájmy.

Učitelka č. 8: Činnosti jsou pro žáky příliš dlouhé nebo nezajímavé. Z rovnováhy je vyvede nějaký vnější vliv.

Učitelka č. 9: bez odpovědi

Učitelka č. 10: bez odpovědi

Učitelka č. 11: Žáci nemají dostatečné návyky správného chování, žáci s postižením – LMD, ADHD,…

Učitelka č. 12: Chtějí si povědět to, co zažili a viděli mimo školu. Jen tak si povídat.

Když má učitel problém s tím, že se žáci na sebe snaží upozornit, jako učitelka č. 3, není nic lepšího, než jejich aktivity využít ve svůj prospěch. Tato paní učitelka také uvádí, že někteří žáci dokončí práci dříve než jiní. Je jasné, že by měl mít učitel náhradní úkoly pro tyto děti. Nikdy nebudou v jedné třídě všechny děti na stejné úrovni. To je naprosto přirozeným jevem.
Pokud děti činnost nebaví, měl by ji učitel co nejvíce zkrátit nebo nějak obměnit.

Pokud se žáci při výuce nudí, nebude asi tak úplně chyba na jejich straně. Učitel se musí snažit, aby učební činnosti byly pro děti co nejvíce zajímavé a prospěšné.

Učitelka č. 6 má problém ve výchovách. S tím asi nic nenadělá. S trochou ruchu musíme v těchto předmětech počítat. Je nadlidský úkol žáky např. při výtvarné výchově udržet v naprosté tichosti.
Nyní je zde problematika práce ve skupinkách. Je jasné, že pokud děti ve skupině pracují pouze jednou za půl roku, bude to náročné pro ně i pro jejich učitele. Ale pokud jsou žáci ve skupinkách zvyklí pracovat, nemusí docházet k rušivému chování.

Je problémem, pokud nemají žáci dostatečné návyky správného chování, jak uvádí učitelka č. 11. Tyto návyky by měl utvářet učitel již od první třídy ZŠ. Pro děti není dobré, pokud se v jejich třídě každým rokem střídá jiný učitel, protože každý na ně má jiné požadavky.

Pokud chtějí děti ostatním sdělit co zažily, není nic jednoduššího, než si s nimi každé ráno, nebo alespoň každé pondělí sednout do kroužku a věnovat pár minut povídání o tom, co dělaly předešlý den nebo víkend.

Otázka č. 8: *Jaké prostředky používáte při řešení neukázněného chování?*
Téměř u každého učitele někdy dochází ve vyučovacích hodinách k neukázněnému chování. Proto je potřeba jej řešit. V této otázce bylo cílem zjistit, jak jej řeší dotazovaní učitelé.

Učitel č. 1: Diskuse s žáky, podílení se žáků na řešení problémů, vyjádření svého názoru a pocitů.

Učitel č. 2: Domluvou, poznámkou.

Učitel č. 3: Slovní napomenutí, rozbor chování s žákem o samotě nebo v kolektivu třídy, poznámkou do žákovské knížky, rozbor chování s rodiči.

Učitel č. 4: Domluva – razantní domluva – práce navíc – informování rodičů.

Učitelka č. 5: Časté vyvolávání, napomínání, upozorňování, žák dělá celé cvičení sám před třídou.

Učitelka č 6: Většinou domluva s žákem, popřípadě s třídním učitelem.

Učitelka č. 7: Vzájemná diskuse, domlouvání, opakování školního řádu.

Učitelka č. 8: Napomenutí, změna činnosti.

Učitelka č. 9: bez odpovědi

Učitelka č. 10: Lépe žáky motivovat a zaměstnat.

Učitelka č. 11: Diskuse se žáky o problému, tresty, …

Učitelka č. 12: Domluva, napomenutí, důtka podle školního řádu. Zopakování si příslušných bodů ze školního řádu.

Je těžké hodnotit, který z učitelů se chová v řešení rušivého chování správně a účinně. Každý učitel by si měl zvolit vlastní metodu, kterou si vyzkouší a bude mu fungovat.

Je však zajímavé, že téměř polovina dotazovaných dětí uvedla, že paní učitelka na ně křičí a zlobí se, když děti vyrušují v hodinách. To však žádný z jejich učitelů nepřiznal.

Otázka č. 9: *Nekázeň žáků vám vadí, nevadí. Proč?*

Nekázeň žáků vám vadí, nevadí?

Odpovědi	Vadí	Nevadí
Počet respondentů	11	1

Nekázeň žáků vám vadí, nevadí?

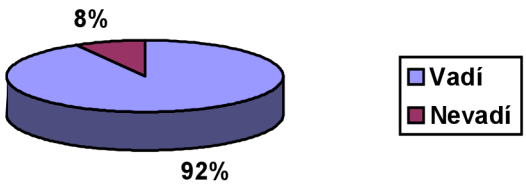

Pouze jeden z dvanácti učitelů uvedl, že mu nevadí nekázeň žáků. A to proto, že se dá usměrnit.

Učitelé uváděli různé důvody, proč jim vadí nekázeň žáků:

- Narušuje průběh hodiny, ostatní děti jsou rušeny a hodina nevychází podlé mé přípravy a představy.
- Výuka je narušována, děti se zájmem o výuku jsou rušeni jedinci, kteří mají opačný zájem.
- Vede k nesoustředěnosti učitelů a žáků.
- Odvádí pozornost samotných rušitelů i ostatních žáků.
- Narušuje průběh výuky.
- Rušení ostatních žáků, nelze efektivně pokračovat ve výuce, rozptylování ostatních žáků.
- Narušuje řád vyučování, zdržuje tím, že musí následovat řešení problému.
- Narušuje výuku.
- Negativně ovlivňuje pracovní nasazení a výsledky práce.

•

•

•

•

•

Nekázeň žáků vám vadí, nevadí?

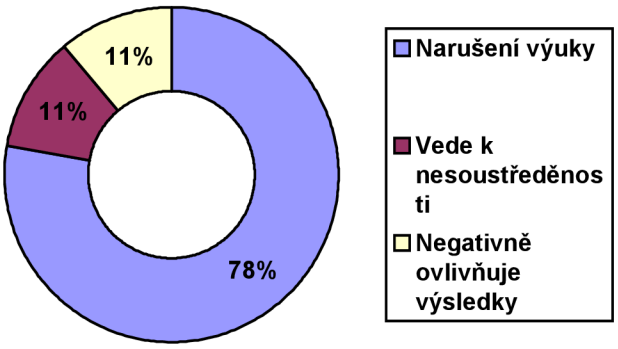

Největšímu procentu učitelů vadí nekázeň z důvodu narušení procesu výuky, což je oprávněný důvod, protože učitel nemůže naplno vykonávat své poslání.

Otázka č. 10: *Myslíte si, že neukázněných žáků v dnešní době přibývá?*

Tento problém asi stejně nevyřešíme, ale je zajímavý názor učitelů na tuto problematiku.

Myslíte si, že neukázněných žáků v dnešní době přibývá?

Odpovědi jsou zaznamenány do tabulky a graf je procentuálním vyjádřením výsledků.

Odpovědi	Ano	Ne	Nevím
Počet respondentů	9	3	0

Myslíte si, že neukázněných žáků v dnešní době přibývá?

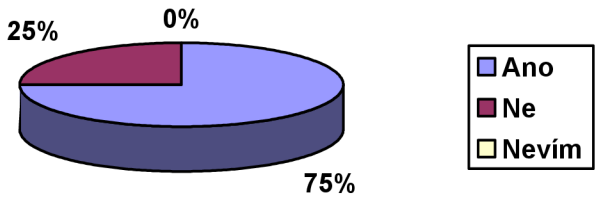

Dle názorů učitelů vidíme, že podle nich neukázněného chování v dnešní době přibývá. Ale je tomu opravdu tak?

Ověření hypotéz

Ve výzkumu bylo stanoveno pět hypotéz, které měly být ověřeny. Hypotézy by mohly být rozděleny do dvou skupin. A to do skupiny, která byla ověřována pomocí žáků a do skupiny, která se ověřovala díky učitelům.

H1: Většina dotazovaných žáků zná význam výrazu „špatné chování“ a „pravidla chování“ a dovede jej vysvětlit.

K ověření hypotézy se použilo výsledků, které byly dosaženy v dotazníkovém šetření, a to v proměnných *„Co podle tebe znamená pojem špatné chování?“* a *„Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?“* z dotazníku č. 1 určeného pro žáky.

Po vyhodnocení dotazníku jsme zjistili, že 75 žáků, což byli všichni dotazovaní, na prvním stupni základní školy ví, co je to špatné chování a jak se projevuje.

V hypotéze H1 bylo tedy dokázáno, že děti ví, co je to špatné chování a dokáží jej na příkladech vysvětlit. Samozřejmě nejde o přesné definice.

Hypotézu H1 můžeme považovat za potvrzenou.

H2: Tendenci vyrušovat ve třídě mají stále titíž žáci.

K ověření této hypotézy bylo použito výsledků z dotazníkového šetření v položce „*Vyrušují stále stejné děti?*“. A to jak v dotazníku č. 1 určeném pro žáky, tak v dotazníku č. 2 určeném pro dospělé.

Ukázalo se, že 68 % žáků si myslí, že vyrušují stále stejné děti. 32 % procent žáků mělo opačný názor.

Po vyhodnocení dotazníků pro učitele bylo zjištěno, že učitelé mají téměř stejný názor jako žáci. 67 % učitelů souhlasilo s tím, že vyrušují stále titíž jedinci. 33 % pak bylo proti.

Hypotéza H2 tedy vyjadřuje, že ve třídách většinou zlobí stále stejné děti. Což potvrzují učitelé i žáci.

Lze konstatovat, že **hypotéza H2 byla potvrzena.**

H3: Učitelé z pohledu dětí nejčastěji řeší neukázněné chování křikem na děti.

Hypotéza byla ověřena porovnáním proměnných v dotazníku č. 1 pro děti, v položce „*Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?*“.

Porovnáním odpovědí žáků zjistíme, že 47% děti si myslí, že jejich paní učitelka na ně křičí, když se chovají rušivě.

Je zajímavé, že ani jeden z dotazovaných učitelů v dotazníku č. 2 ve stejné otázce neuvedl, že na děti křičí.

Když ale budeme brát v potaz odpovědi žáků, můžeme uvést, že **hypotéza H3 byla potvrzena.**

H4: Kázeňské problémy („zlobení“) jsou častější u chlapců, než u dívek.

Hypotéza byla ověřována dosažením výsledků z dotazníkového šetření, a to z dotazníku č. 1 a z dotazníku č. 2. Hypotéza se týká proměnné „*Kdo u vás ve třídě více zlobí?*“ a proměnné „*Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?*“.

Z dosažených výsledků bylo zjištěno, že podle žáků jsou v 57% kázeňské problémy vyrovnané a v 39% zlobí častěji chlapci než dívky.

Učitelé odpovídali jinak. Podle nich zlobí v 67% chlapci častěji než dívky. Nenašel se jediný učitel ze zkoumaného vzorku, který by odpověděl, že častější je zlobení na straně dívek.

Lze říci, že **hypotéza H4 byla potvrzena.**

H5: Chlapci se k nekázni přiznávají častěji (ochotněji), než dívky.

K ověření výsledků bylo použito dotazníků pro žáky, které byly položeny v dotazníkovém šetření. Hypotéza byla ověřována v proměnné „*Ty také někdy zlobíš?*“.

Po vyhodnocení dotazníku se ukázalo, že 50% dívek o sobě prohlašuje, že zlobí a 50% že nezlobí. U chlapců je 74% schopno o sobě prohlásit, že zlobí a 26% prý nezlobí. Procentuálně přiznává více chlapců než dívek, že zlobí.

Hypotéza H5 může být považována za potvrzenou.

8. Využití v praxi

Tato práce může být využita v praxi. To bylo také důvodem, proč jsem ji začala psát. Pro začínajícího učitele je totiž důležité, aby věděl něco z teorie než se postaví před třídu plnou rozverných dětí.

Jistě není na škodu vědět, **jak správně vést svou třídu**. Jsou různé způsoby, ale nelze říct, že pouze jediný je správný. Učitel si musí sám rozhodnout, který způsob vedení třídy pro něj bude přínosem.

Učitel si také musí uvědomit, že on sám je **osobnost**, která velice ovlivňuje chování, postoje i názory svých žáků. A to především na prvním stupni ZŠ. Podle toho se pedagogové musí chovat.

Jedním z nejdůležitějších nástrojů práce s dětmi je **komunikace**. Pokud umí kantor dobře komunikovat s dětmi a získat si je na svou stranu, bude jeho úsilí o udržení kázně ve třídě poloviční.

Učitel si musí uvědomovat, že i on se může setkat s **kázeňskými problémy** ve své třídě. A to od drobných přestupků až třeba po šikanu. Musí vědět, jak je má řešit a to tak, aby nenapáchal ještě větší škody.

Pedagog se musí naučit, **jak kázeňským problémům předcházet**. Je lepší zabývat se prevencí, než následným řešením problému, který už vypukne.

Jsou různé **techniky řešení problémů**. Jak už však bylo uvedeno výše, učitel se musí sám rozhodnout a vyzkoušet, který způsob řešení mu vyhovuje. A hlavně který způsob je účinný.

Závěr

Jak už bylo několikrát v této práci řečeno, nekázeň vládne dnešní dobou. Možná je to díky naší přetechnizované společnosti, možná se mění dnešní děti.
Jak však tento problém řešit? Nejlepší asi bude, když si naše společnost bude vychovávat schopné a kvalifikované učitele, kteří budou způsobilí s nekázní ve své třídě bojovat. Tito učitelé však potřebují rady od zkušenějších pedagogů či z materiálů cílených k tomuto problému. Není vůbec zahanbující, když učitel požádá o radu svého kolegu. Je totiž lepší s kázní bojovat a nějakým způsobem ji řešit než dělat, že se nás netýká a tím pádem ji nechat rozrůstat.

Cílem této diplomové práce bylo shromáždit a shrnout nejdůležitější poznatky, které se týkají problematiky nekázně. Výzkumem měly být ověřeny názory učitelů i jejich žáků na současný stav kázně ve školách. Podle odborníků není dnešní stav nikterak příznivý. Tento výzkum na vybraných školách však ukázal, že situace ještě není tak tragická a dá se s ní něco dělat.
Za hlavní přínos práce lze považovat to, že jsem si díky studiu odborné literatury sama odpověděla na mnoho otázek, které si spojují s problémy učitele nastupujícího po absolvování pedagogické fakulty do praxe. Je totiž známo, že začínající učitelé nejčastěji řeší právě kázeňské problémy se žáky. Práci je také možno považovat za příspěvek k diskusi o problematice řešení výchovných konfliktů v naší současné škole.

Resumé

Tato diplomová práce se zaměřila na problematiku kázně na 1. stupni základní školy.
Teoretická část shrnuje poznatky z dostupné pedagogické literatury. Kázeň je zde rozebrána z různých úhlů pohledu.
V praktické části jsou pomocí dotazníků zjišťovány zkušenosti a názory učitelů a žáků na problémy s kázní. Cílem bylo porovnat, zda se shodují názory žáků a jejich učitelů. Bylo zjištěno, že ve většině případů skutečně učitelé odpovídali podobně jako jejich žáci.

Summary

This work is engaged in probleme of subordination at the first stage of primary schools.
The theoretic part summarizes knowledge Schedule of professional authors considers this probléme. There are mentioned views and advices different experts in this problem.
There are by the help of questionnaires investigates positions and experiences of teachers and pupils on problem with discipline in practical part. The aim was confront if agrese views of teachers with views of children.

Použitá literatura

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace.*Olomouc : UP, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1357-4

BENDL, S. *Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky.* Praha: ISV nakladatelství, 2004. ISBN 80-86642-14-3

BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole.* Praha: TRITON, 2004. ISBN 80-7254-453-5

BENDL, S. *Neukázněný žák – Cesta institucionální pomoci.* Praha: ISV nakladatelství, 2004. ISBN 80-86642-36-4

BENDL, S. *Školní kázeň.* Praha : ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-80-3

BLATNÝ, L.; JŮVA, V. *Kapitoly z dějin pedagogiky.* Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1996. ISBN 80-210-1295-1

CANGELOSI, J., S. *Strategie řízení třídy – Jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce.* Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-118-2

ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele.* Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X

ČECHOVÁ, V.; MELLANOVÁ, A.; KUČEROVÁ, H. *Psychologie a pedagogika II.* Praha : Informatorium, 2004. ISBN 80-7333-028-8

ELLIOTT, J. PLACE, M. *Dítě v nesnázích.* Praha: Grada 2002. ISBN 80-247-0182-0

EYROVI, L. a R. *Jak naučit děti hodnotám.* Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-79-6

GRECMANOVÁ, H.; HOLOUŠOVÁ, D.; URBANOVSKÁ, E.; BŮŽEK, A. *Obecná pedagogika II.* Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník.* Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1

HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století.* Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4

HRABAL, V.; MAN, F.; PAVELKOVÁ, I. *Psychologické otázky motivace ve škole.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-04-23487-9

KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika.* Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-253-X

KOHOUTEK, R. *Základy pedagogické psychologie.* Brno: CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-X

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3

KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách.* Praha: Portál, 1997. ISBN: 80-7178-123-1

KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-022-7

KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3

LOKŠOVÁ, I.; LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-486-9

MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky.* Praha : SPN, 1986.

NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi.* Praha : GRADA PUBLISHING, a.s., 2005. ISBN 80-247-0738-1

ONDRÁČEK, P. *Františku přestaň konečně zlobit, nebo….* Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-18-6

PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině - Jak pracovat s kurikulem.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4

PETTY, G. *Moderní vyučování.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-944-5

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007. ISSN: 1802-4785

ROGERS, C. R. *Způsob bytí.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-233-5

RÜCKEROVÁ – VOGLEROVÁ, U.*Učení bez stresu.* Praha : Portál, 1994. ISBN 80-7178-013-8

ŘÍČAN, P. *Agresivita mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995.

SCHNEIDEROVÁ, H. a kolektiv.*Teorie školní a mimoškolní výchovy.* Praha : SPN, 1988.

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika.* Praha : ISV, 1999. ISBN 80-85866-33-1

SMAHEL, R. *Učitel a jeho žáci.* Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2004.

SMITH, CH. *Třída plná pohody.* Praha : Portál, 1994. ISBN 80-7178-097-9

STŘELEC, S. a kol. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.* Brno: MU Paido, 2001. ISBN 80-85931-61-3

ŠVEC, V. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky.* Brno : MU Brno, 1997. ISBN 80-120-1308-7

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí.* Praha: Portál, s. r. o, 2001. ISBN 80-7178-503-2

UHER, J. *Problém kázně.* Praha : Dědictví Komenského, 1924.

UMBERTO, E. *Jak napsat diplomovou práci.* Olomouc : Votobia, 1997. ISBN 80-7198-173-7

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3

Internetové adresy:

HOLÁ, M. *Co s agresivitou dětí?* [online]. 2009 [cit. dne 11. dubna 2009]. Dostupný z www: http://www.zdrave.cz/magazin/psychologie-a-vztahy-14/jak-zvladat-agresivitu-deti-i-svou-vlastni-175/ .

Šikana ve škole [online]. Portál, s.r.o. 2005 [cit dne 11. dubna 2009]. Dostupný z www: http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=15945.

Šikana [online]. 2009 [cit. dne 11. dubna 2009]. Dostupný z www: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ikana

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Agresivita dětí* [online]. Měsíčník PRÁVO A RODINA, 2006 [cit. dne 11. dubna 2009]. Dostupný z www: http://www.azrodina.cz/1712-agresivita-deti.

Právní předpisy:

Školský zákon §34 (Sbírka zákonů č. 258/1996, částka 77).

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník č. 1

Jsem: dívka - chlapec

Třída:

Zakroužkuj odpověď, která se ti líbí:

1. Máte ve třídě vyvěšená pravidla, jak byste se měli chovat?
a) ano
b) ne

2. Co podle tebe znamená pojem špatné chování?

……

……

3. Kdo u vás ve třídě více zlobí?
a) dívky
b) chlapci
c) dívky i chlapci stejně

4. Vyrušují stále stejné děti?
a) ano
b) ne

5. Jak často tyto děti zlobí?
a) každou hodinu
b) každý den
c) jen občas

6. Jakým způsobem zlobí?
a) mluvení nahlas
b) vykřikování
c) Lhaní
d) Kradení
e) Bití spolužáků
f) Běhání po třídě
g) Neplnění úkolů, které paní učitelka zadá

7. Co dělá paní učitelka, když děti zlobí?

……

……

8. Proč si myslíš, že děti zlobí?
a) vyučování je nebaví
b) nerozumí si s paní učitelkou
c) jsou prostě takoví

9. Ty také zlobíš?
a) ano
b ne

10. Proč zlobíš?

……

……

11. Byl bys raději, kdyby ve třídě nikdo nezlobil?
a) ano
b) ne
c) je mi to jedno

Příloha č. 2 – Dotazník č. 2

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,
dovoluji si Vás požádat o spolupráci při výzkumu školní nekázně na ZŠ. Tento dotazník, který máte před sebou, bude sloužit jako podklad pro mou diplomovou práci.
Dotazník je anonymní.
Děkuji Vám za pomoc.
Romana Rybová, PdF MU Brno

Délka praxe: …… muž – žena

Kvalifikovaný učitel: ano – ne

Třída: …….. Počet žáků: ……..

1. Co je podle Vás neukázněné chování?

……
……
……

2. Zakroužkujte číslo, které označuje, jak často se ve Vaší třídě vyskytuje jednotlivé rušivé chování.

1 – velmi často 2 – poměrně často 3 – občas 4 – zřídka 5 – nikdy

a)	Vyrušování	1	2	3	4	5
b)	porušování školního řády	1	2	3	4	5
c)	neplnění škol. povinností	1	2	3	4	5
d)	podvádění, lhaní	1	2	3	4	5
e)	vulgárnost, drzost	1	2	3	4	5
f)	vandalismus	1	2	3	4	5
g)	záškoláctví, nedochvilnost	1	2	3	4	5
h)	krádeže	1	2	3	4	5
i)	rasismus	1	2	3	4	5
j)	jiné: ……					

3. Neukázněnému chování předcházíte využitím těchto prostředků:

1 – rozhodně souhlasím 2 – souhlasím 3 – nemám vyhraněný názor 3 – nesouhlasím
5 – rozhodně nesouhlasím

a) diskuse s žáky	1	2	3	4	5
b) vedení žáků k sociálním postojům	1	2	3	4	5
c) podílením se žáků na tvorbě třídních pravidel	1	2	3	4	5
d) tvorbou zajímavých hodin	1	2	3	4	5
e) tresty	1	2	3	4	5
f) organizováním výuky	1	2	3	4	5
g) dobrými příklady	1	2	3	4	5
h) podílením se žáků na řešení problémů	1	2	3	4	5
i) vytvářením pocitu zodpovědnosti	1	2	3	4	5
k) autoritativním přístupem učitele	1	2	3	4	5

j) jinak: ……..

4. Kdo ve Vaší třídě více vyrušuje?
a) dívky
b) chlapci
c) je to vyrovnané

5. Vyrušují stále stejní žáci?
a) ano
b) ne

6. Jak často žáci vyrušují?
a) neustále
b) každý den
c) občas

7. Z jakého důvodu si myslíte, že se žáci ve Vaší třídě chovají rušivě?
……
……
……

8. Jaké prostředky používáte při řešení neukázněného chování?
……
……
……

9. Nekázeň žáků Vám: vadí - nevadí. Proč?

10. Myslíte si, že neukázněných žáků v dnešní době přibývá?

Ano - ne - nevím